

**RECENSIONER AV
ÅRETS FOTOBÖCKER**

+ BÄSTA FOTOBOK 2003

DET HANDLAR OM sprit och dobbel, nära och fjärran landskap, resestrapatser och mer bekväma resetips. Tamdjur och vilddjur. Dramatiska ögonblick i svensk politik. Även världshändelser. Prosaisk vardag i kloster, hos frisör och läkare. Fåglar. Mat- och trädgårdsintresserade får sitt. Män blir kvinnor – eller ses av kvinnor. Karneval. Flydda tider, enslingar, semesterhälsningar, arkitektur och stadsförändring, väder, grod- och trottoarperspektiv. Ung kärlek. Liv på andra kontinenter. Och mycket annat.

Ja, listan kan göras lång för spännvidden över ämnen som i tryckt form åskådliggörs av fotografisk bild är omfattande.

Allt finns att läsa om här. *Fotografisk tidskrift* har producerat ännu en unik sammanställning med recensioner om det mesta och det bästa från senaste årets utgivning av foto- och fotoillustrerade böcker. Även i årets fotoboks-bilaga är recensionerna skrivna av initierade skribenter från fack- och dagspress. Endast i denna volym och på SFF:s hemsida finns denna fullständiga bevakning av fotografisk bild i bok.

Här presenterar vi också de nominerade böckerna till Bästa fotobok – en tävling inne på åttonde året – och årets vinnare.

Välkommen till läsning som lockar till mer.

MARIE NILSSON

Redaktör

P.S. Nya böcker recenseras kontinuerligt på www.sfoto.se.
Titta där!

ÅRETS FOTOBÖCKER

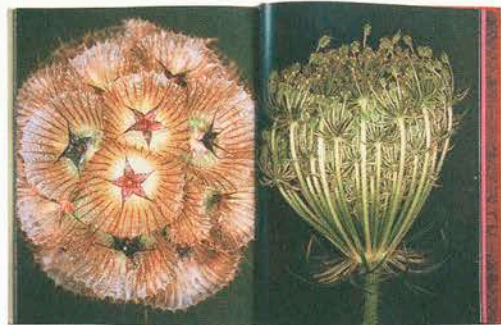
[1]

[2]

[3]

[4]

[5]

[6]

[7]

FEM DECENNIER [1]

Torbjörn Andersson (foto)

Per Svensson (text)

MALMÖ MUSÉER

TORBJÖRN ANDERSSON är en av landets mest rutinerade pressfotografer och även en av de mest belönade. Över 30 utmärkelser från Årets Bild, World Press Photo och Europa Press Award har han förärats. De flesta bilderna har han tagit för Expressen, men även tidningarna Aftonbladet och Arbetet har haft honom som medarbetare. Att ett urval av hans rika produktion nu samlats i en praktvolym på drygt 300 sidor är ett välkommet bidrag då den svenska nutida fotohistorien ska skrivas. Många tidningsbilder blir annars till dagsländor som glöms bort redan dagen efter de publicerats.

Bokens formgivning (signerad Christer Strandberg) med varierande bildstorlekar ger ett spänstigt och journalistiskt intryck. Men det gäller att damma av köks- eller rumsbordet innan man tar sig an verket. I uppslaget skick blir *Fem decennier* 50x34 cm och knappast något man läser i sängen. Per Svenssons texter är inplacerade på olika ställen och fungerar ibland som förklaringar och förtydliganden av ett bildavsnitt, ibland som presentation av fotografen, ibland som betraktelser över fotografins sanningshalt.

TORBJÖRN ANDERSSON är ingen vän av blyxtljus. Han föredrar det naturliga ljuset även om det är svagt vilket ibland ger bilderna en nästan målerisk karaktär, förstärkt av en lätt oskärpa. Någon har sagt att dagens pressfotografi ofta är mycket yta och lite innehåll, men Torbjörn Andersson har lyckats skapa balans mellan dessa komponenter. Estetiken blir aldrig ett självändamål.

Ibland har pressen anklagats för att bedriva »offerjournalistik«; det vill säga sätta fokus på förföljda, olycksdrabbade och utsatta människor. Därför visar givetvis *Fem Decennier* – som baseras på kvällspressfotografi – förödelse, jordbävning- och krigsoffer. Men också bilder som speglar hoppfullhet och glädje trots yttre misär.

Flera av bokens reportage tar upp handikappades situation på ett positivt sätt, som till exempel bilderna av den neurosedynskadade (armlösa) mamman med dotter och den gravt handikappade Christian Swärds studentexamensfirande (i rullstol). Och reportaget om den lilla nioåriga boxningsentusiasterna Ismael Koné, som måste stå på en stol i träningslokalen för att nå upp till päronbollen, är

en pärla liksom fotografierna från den kommunala musikskolan med barn i koncentration eller i total vila. Där finns en värme och närhet som berör.

RUNE JONSSON

HOME [2]

Lars Tunbjörk (foto)

Göran Odbratt (text)

STEIDL FÖRLAG

VID FÖRSTA anblicken är Lars Tunbjörks *Home* inte lika slående politisk som förra årets *Kontor* eller *Landet utom sig* från 1993. Det är sin egen uppväxt han återvänder till. En samling lågmälda bilder av svenska förortsmiljöer i ett glasaktigt ljus som för tankarna till flamländska interiörer på 1600-talsmålningar, och lite grann till den kanadensiske konstnären Jeff Walls sätt att fotografera. Det är ingen anmärkning, bara en tanke utifrån den pastorala stämningen i dessa suburbana utmarker.

Kärleksfull och subtil som han är i sin samhällskritik har Tunbjörk valt att lyfta fram de finaste, välordnade och prydliga sidorna av förortslivet. Inga katter syns pinka i sandlådor och rabatter; inga ungdomar är fulla, skrånar och kastar ölburkar; inga blottare skymtar i buskarna. Istället får han förorternas tystnad att framstå som skrämmande vacker – även för mig som bott i radhus i en förort som de på bilderna och avskydde varje minut av det.

Och inte blir det mindre otäckt av att Tunbjörk, med hjälp av korta bildtexter bara, demonstrerar att radhusestetiken i min barndoms Sollentuna var snarlik den i Borås, Varberg, Åsa, Uppsala och Hedemora. Att det är så där standardiserat överklagt vackert när allt är som det ska vara i välartade svenska förorter. När det är tyst ute och tyst inne och bara vinden får över parkeringsplatser, rondeller, kedjehustomter och buskkantade gångstigar. Så här dags när invånarna ska vara på jobbet, på dagis, i skolan eller upptagna av rid-, piano- och tennislektioner. Ser man någon röra sig bland buskarna så är det något som är fel, någon som är sjuk, skolkar eller är arbetslös.

»No news are good news« som Göran Odbratt skriver i ett förord till bilderna. Som fotojournalistik är det strålande. Bilder som berättar det man inte visste att man visste.

SUSANNE PAGOLD

Home utgavs av Steidl förlag i samarbete med Hasselblad Center till utställningen Home/Office i Göteborg.

OFF THE ROAD [3]

Felix Oppenheim och Felix St Clair-Renard
EGEN UTGIVNING

FELIX OPPENHEIM beskriver sig själv och sin kollega som »terränggående« fotografier, och det är lätt att börja tänka på SUV-bilar när man ser denna jätteutgåva i två band, förgivnen av Lars Hall AB och tryckt på dyraste papper med bästa repron och alles. Det är som en katalog för Temaresor eller Äventyrsresor eller vad konceptföretagen heter, och man förstår att de båda fotograferna gjort ett uppskattat jobb för turistnäringen. Det är tekniskt perfekta bilder med hisnande perspektiv på snö och cyklist, klättrare, tibetanska flickor och giraffer. Stilerade landskap och monokroma mönster av snö, sand, berg och jord.

»The main driving force is the desire to meet girls. Is there anything better than good sex?« säger den andra Felix i förordets intervju av Niclas Sjögren. Han säger också att man inte behöver vara särskilt talangfull för att se något som är vackert, eller intressant, eller spännande: »Så om jag ser en tibetansk nomad med väderbitet ansikte eller ett palmträd som är upplyst av en storslagen solnedgång så tar jag en bild«.

Man tänker på National Geographic och dess världsbild, där icke-vita människor skildras på samma vis som exotiska växter eller utrotningshotade djurarter. I *Off the road* ligger blanka färgbilder av namnlösa människor med titlar som »Local colorful crowd. South Nepal« mellan vattenfall och pelikaner. Foton av Den Ädle Vilden som kallas »Nose job« eller »Well equipped dani in the baliem valley, Irian Jaya« möter »äventyrare« i gore-tex som tar sig an backarna i Chamonix.

Den här boken kommer att ges bort män emellan på 40- och 50-årsdagar beroende på samma manlighetsideal som får folk att göra lumpen och beundra Göran Kropp.

MALENA RYDELL

BLOW UP [4]

Helene Schmitz (foto)
Jessica Clayton (botanik)
Jenny Hermansson, Monica Björk m.fl. (text)
NATUR OCH KULTUR

DET HÄR ÄR ingen vanlig blombok. Och det är inte bara det att den grafiska formen är sällsynt välgjord. Eller att texterna är ovanligt reflekterande, analyserande, botaniserande, kultiverat och filosofiskt snirklande, i en del fall över det löjliga gräns.

Det är framförallt bilderna som är slående.

Naturen är *inte* söt och snäll på Helene Schmitz närgångna detaljstudier av växtdelar. Inte naturfärgad heller – Schmitz upplåsta porträtt av feta knoppar och håriga fröställningar går definitivt inte i sådana blodfattigt beige nyanser som förknippas med ekologi och naturmaterial. Hennes monster-natur sprakar tvärtom av syntetiskt lysande färger, sådana man brukar se på snabbköpens extraprislappar: chockrosa, orange, kadmiumrött, giftgrönt.

Det är som att titta in i ett digitalt akvarium där varje växt verkar tropisk, explosiv och köttätande och har en subtilt kombinerad bakgrundsfärg i stället för vatten. Till varje bild finns en kort, färgmatchad faktext som förklarar vad det är för slags växt man ser och var den växte någonstans.

Ja, hela boken skimrar och glöder som skölden på en skalbagge, även textsidornas rosa-, nougat- och gul-tonade papper och kongenialt William Morris-mönstrade kapiteluppslag. Det är väldigt snyggt gjort på ett planerat sätt som tar fram det obönhörliga och tvingande i växtlighetens knoppande. På ett plan är växterna på Helene Schmitz stora glassiga färgbilder naturens fångar: levande men dömda att knoppas, brista, blomma, fröa, dö, enligt ett redan givet mönster de inte har valt själva. Och samtidigt skrämmande filmstjärnetjusiga monster som alla skulle kunna heta »Femme fatale« – verkligen ingenting man släpper in i lägenheten eller ställer som blommor i en vas.

Visst är det många som har fotograferat eller målat kraftigt uppförstorade växtdelar före Helene Schmitz. Men inte på det här lockande saftiga sättet.

SUSANNE PAGOLD

ZETAS TRÄDGÅRD [5]

Lena Granefelt (foto)
Bella Linde (text)
Victoria Skoglund (idéarbete)
BOKFÖRLAGET PRISMA

I LENA GRANEFELTS hålkamerabilder är du en skalbagge eller en mask som kryper halvvägs upp ur jorden. Du står arm i arm med de röda knopparna medan de sväller upp ur sina stjälkar. Växtkraften är nästan aggressiv. Ingen lins mellan ditt öga och solhatten. Växterna välver sig över dig och du ligger nere i gräset, i snön, i höjd med stenen och spaden. Du är jämbördig med det lilla bladet som frusit in i isen. Du flyger likt en humla inuti hasselbusken. Bilderna är ett äventyr. De gör dig till deltagare, inte betraktare.

Det vore underbart att få mer av den världen. Men *Zetas Trädgård* är inte bara en konstbok, utan också en faktabok om den exklusiva handelsträdgården söder om Stockholm. För att matcha inne hållet är de flesta bilderna tagna med mellanformats-kamera på ett mer traditionellt sätt – kort skärpedjup, vackra detaljer och kompositioner. Jag tycker om dem också, för de är skligt fotograferade och hållna i en sval färgton. Ingen romantik, ingen sentimentalitet.

Patric Leo har förgivnit boken luftigt, en årsalmanacka med detaljer som stora dekorativa datum-siffror för varje månad/kapitel, handskrivna anteckningar och en del frilagda bilder. Stort format, vackert tygomslag, snyggt tryck. Faktasidorna presenterar professionellt och smarsmakat trädgårdens växter. Där finns också tips och skötselråd. Victoria Skoglund, ägaren, inleder varje kapitel med egna tankar om sin trädgård.

Zetas trädgård är menad som inspirationsbok. Och visst är boken i sin helhet vacker och inspirerande. Men det är något som ändå får mig att tappa lusten till trädgårdsskötsel. Författaren Bella Lindes inspirationstexter står i besvärande motsättning till Lena Granefelts bilder. Här är perspektivet estetiserande, trädgården reducerad till dekoration, »ett rum som ska smyckas för umgänge och njutning«. Med ett banalt veckotidningspråk talas det om för mig när jag i trädgården ska njuta (framför allt njuta), leka, vila, ägna mig åt lust eller eftertanke. Ett förkunnande i stället för en gestaltning av en upplevelse. Trädgården som objekt, blickfång och fond. Tipsen kväver mig: skålar, korgar, stenar, slingrande växter på borden, ljus, lökar på kakelplattor, isedekorationer i träden, ljussättningar, blomblad elegant utplacerade...

Vilken människa (kvinna förmodar jag) orkar förhålla sig så till sin trädgård? Vem vill vara en trädgårdsmästare som ser sitt arbete förminskat till pynt och pyssel?

Jag tror jag föredrar att snabbt lämna denna yta och kravla ner i Lena Granefelts hålkamerabilder, djupt ner i mulen och bli skalbagge igen.

EWA STACKELBERG

ABSOLUT STORY / FRÅN VIKINGAR TILL VODKA [6]

Roberto Finoli (foto)
Kent Olsson (text)
ACCENT FÖRLAG

UNDER HISTORISK täckmantel och med lyriska tillrop skrivs historien om Absolut Vodkas fram-

gång i *Absolut story / från vikingar till vodka*. »Det är den 17 april 1979, och inte vilken dag som helst. Den första lådan maskintappad Absolut Vodka har under förmiddagen lämnat den nyligen nedläggningshotade spritfabriken för att skeppas över Atlanten till den amerikanska marknaden. Den fantastiska historien om Absolut präntar sina första ord i sprithistoriens bok.«

Man får veta att Vin&Sprits vd, svenska general-konsulatet i New York samt landets majestäter gett draghjälp till monopolföretagets försäljningssuccé (som inbringade merparten av monopolföretagets vinst 2001 på 1,1 miljarder). Att Jeltsin föredragit svensk Absolut framför rysk vodka, att Andy Warhol på eget initiativ velat ge den »konstfullt förgivna flaskan sin egen tolkning«.

Ja, sådär går det på om Åhus historia och brännvinets historia med fokus på brännvinets historia i Åhus. »I absolut Vodkas hemort Åhus, med sina gamla stolta anor, står medeltida minnesmärken nöjsamt granar med modern bebyggelse. Här förnims en blandning av dåtid och nutid som ger platsen sin särskilda charm och egenart. Det idylliska Åhus är numera en välbesökt ort. Här finns historia. Här finns tradition. Här finns Absolut Vodka!«

Om man inte är specialintresserad får man filtrera läsningen och hoppa över lovorden och då kan man hitta läsvärda detaljer om svenskt emigrantliv i Nordamerika och lokala Åhusanekdoter, varvade med alkoholpolitiska årtalsfakta. Kapitlet om brännvinskonung L. O. Smith tillhör bokens intressantare del.

Trots det historiska perspektivet går det inte att komma ifrån att Kent Olsson, med doktorandstudier i historia, i själva verket skriver Absolut's säljtexter: »Absolut-fabriken i Åhus är garanten för att smaken på Absolut är av samma kvalitet, varhelst i världen den konsumeras. Enbart vodka som är tillverkad vid fabriken i Åhus får kallas Absolut. I vikingarnas och Barbara Brännvins egen hembygd gör sig historien ständigt påmind.« Byt ut Absolut mot Coca-Cola och läs citatet igen...

Roberto Finolis fotografier följer texten och visar olika byggnader och platser – självklart mest från Åhus – med tekniskt välgjorda vykortslika illustrationer. Men de är lika opersonliga som sådana brukar vara och saknar annan avsikt än att visa upp vackra motiv på det sätt som alla redan sett. Några Absolutflaskor slinker självklart också ibland med på bild.

MARIE NILSSON

KITSCHIGA VYKORT [7]
Marika Stolpe (red.)
BOKFÖRLAGET MAX STRÖM

SOLBRÄNNA HADE en annan kulör förr; mer rosa, beige eller smutsbrun. I alla fall i *Kitschiga vykort*, på alla badbilder och alla andra bilder som dekorerades med en bikinificka i förgrunden. I Dalarna är det präktrigt värre med väl folkdräktspåklädda kullor och böljande landskap. Snygga sameflickor lockar till fjällvärlden med bland annat skummande öl.

Det är också kort på stolt förevisade fordon eller andra reklamkort från arbetsplatser och camping: Vårdshuset Villa Haga, Feldt-Maggots maskdosa i Kungsör, Billinge hus sport- och motionscentra som rofylld plats, Borlänge stadsbibliotek (från dagens horisont verkar det smått obegripligt men avundsvärt att en kommun de facto kostat på kulturreklam). Det är filmstjärnor, gulliga barn och hundar.

Kitschiga vykort innehåller många höjdbilder. Det är oemotståndligt att bläddra i sin egen uppväxthistoria där många samhällsfenomen framstår i ett löjes skimmer. Men man kan få sitt nostalgiska flin i halsen. Hur oskyldigt det än ifrån dagens perspektiv kan te sig med till exempel nakna blondiner blygt plaskande i vattenbrynet, så finns en bismak. För att bara läsa korten som uttryck för skräp, billig och dålig smak, vilket är den definition av kitsch från Nationalencyklopedin som redaktionen bifogar, är att reducera innehållet. Även skräp berättar och bakom folkhemshälsningar i pastell spreds också föreställningar om lättfärdiga svenskor, avvikande minoritetsfolk och präktig nationalromantik; föreställningar som går långt utanför »dålig smak«.

Det kulturhistoriska värdet är stort även om innehållet spretar åt väl många håll, vilket förtar något av allvaret i berättelserna om sextio- och sjuttioal. Och det är synd att information om platser och tidpunkter är så knapp; ibland obefintlig. Jag skulle till exempel gärna vilja veta vem som gjorde den snygga inredningen på Västberga Vårdshus eller var hotell Dragonens intima bröllopsvit fanns.

MARIE NILSSON

MER ÄN TUSEN ORD - 50 ÅR MED CORRENS BILDER [8]
Åsa Christoffersson (red.)
Rolf Olson, Ernst Klein m.fl. (text)
ÖSTERGÖTLANDS LÄNSMUSEUM /
ÖSTGÖTA CORRESPONDENTEN

I SLUTET AV september 2002 öppnades en foto-utställning på Östergötlands länsmuseum med ett urval ur Östgöta Correspondentens, Correns, stora

bildarkiv från åren mellan 1950 och 2000. Samtidigt gavs också *Mer än tusen ord* ut. Rolf Olson – författare, forskare och före detta pressfotograf – gör en intressant genomgång av pressfoto i allmänhet och Correns i synnerhet. Han belyser också tryck- och reprotteknikens utveckling och poängterar att Corren inte är något fotografiskt bildmagasin där bilden lever ett eget liv utan att fotografiet är en integrerad del i en journalistisk regionstidning. Bilderna är inte främst gjorda för att tryckas i en bok på fint konsttryckpapper eller ses på utställning, skriver Olson, men han vill nog bara poängtera att fotografernas främsta drivkraft inte varit att framstå som »konstfotografer« utan mer sett till det journalistiska. Vilket inte hindrar att en del pressfoto i kraft av t.ex. en inneboende dramatik, humor eller känslomässigt innehåll också fungerar utan tidningssidans kontext.

Titeln *Mer än tusen ord* har ofta använts till fotografiets försvar, när mediet ifrågasatts. I boken förekommer en annan variant, myntat av Edward Steichen: »En bild med bildtext säger mer än tusen ord« (fritt översatt). Följaktligen är bokens alla bilder kompletterade med korta bildtexter, vilket ingalunda drar ner deras värde. En del bilder har dessutom försetts med längre texter. Kåsören Stefan Andhé gör en nostalgisk tillbakablick på sin barndomsstad Linköping utifrån en bild på ett nästan öde torg i sommarsol där en polis stilla skriker fram med händerna på ryggen. Desto mer dramatik finns i bilder från biblioteksbranden 1996 då 135 000 böcker blev lågornas rov. Ernst Klein skriver om turerna kring återuppbyggnaden.

I SAMBAND MED en annan riksbekant händelse – polismorden i Malexander – uppstod ett moraliskt/etiskt problem: Correns Mia Karlsvärd tog en bild av den ena polisens två sörjande barn vid minnesgudstämnan. Alla tyckte bilden var oerhört stark, men man valde att INTE publicera den, då den förmodligen skulle förstora de anhörigas smärta och sorg. Ett självklart beslut. Först senare när Corren tagit kontakt med barnens mor, trycktes bilden i tidningen.

Mer än tusen ord bjuder både på bra pressfotografier och läsvärda texter, även för den som inte haft närmare kontakt med Linköpingsnejden. Den sportintresserade påminns t.ex. om en tid då höjdhopparna använde »dykstil« och landade i en sandgrop och då Åtvidaberg, två gånger till och med, blev svenska mästare i fotboll.

RUNE JONSSON

[8]

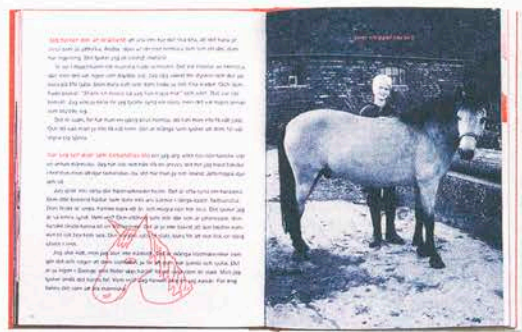
[9]

[10]

[11]

[13]

[12]

[14]

FULL FART MED FINLANDSFÄRJAN [9]

Dag Öhrlund

HOS DOKTORN [10]

Erja Lempinen (foto)

Mats Fors (text)

HUNDDAGISET [11]

Bibbie Friman

SAMTLIGA LL-FÖRLAGET

TANKEN KANSKE VAR GOD men resultatet blir varken hackat eller malet. Faktaboken om att åka Finlandsfärja är upphängd via en påklitrad fiction-berättelse om resenärerna Mia och Niklas. Och den känns lika konstruerad som den var tänkt. Dag Öhrlund, som står för både foto och text har inte gett berättelsen form.

Han avbildar med tråkiga och utslätande blyttbilder. Bokens huvudpersoner, som figurerar på en fjärdedel av bildutrymmet, visar ständigt samma ansiktsuttryck. Silja Lines personal flyter ihop med bakgrunden i stället för att bli porträtterade. Det mesta är taget på samma distanserade avstånd och man får sällan ögonkontakt med någon människa. Resultatet blir en bok som saknar respekt för sin publik.

Bildens narrativa förhållningssätt är detsamma i *Hos doktorn*, dvs. att illustrera texten och göra berättelsen mer lättillgänglig. Läsaren får identifiera sig med de olika patienterna i väntrummet och titta på när den ständigt leende läkaren, som verkar ha oceaner av tid, undersöker dem. Det vilar ett lugn i Erja Lempinens följsamma fotografier med rena bildutsnitt. Och fastän hennes bilder, liksom Dag Öhrlunds, inte skildrar mer än vad texten säger, slår ändå ett bildspråk med förmåga att via färg och form visa det väsentliga i berättelsen igenom.

I *Hunddagiset* finns en större tillit till både läsare och fotografi. Bibbie Frimans text är koncis och lättfattlig och berättar konkret om det vardagliga livet med hundarna. I fotografierna arbetar hon varierat med ljus och utsnitt och bilderna tillåts vara både illustrativa och självständiga. Och det räcker långt för resultatet blir en bok läsvärd också utanför sin tänkta målgrupp, vilket väl kan sägas vara ganska ovanligt för LL-utgivningen.

MARIE NILSSON

DEN LILLA BOKEN OM BJÖRNEN [12]

Magnus Elander, Staffan Widstrand (foto)

Johan Lewenhaupt (text)

LIVET OCH SÅNT [13]

Lena Lidbeck, Lisa Berg Ortman (text)

BONNIERCARLSEN

PAULA & CIRKUSEN [14]

Paul Hansen (foto)

Marika Stolpe (text)

BOKFÖRLAGET MAX STRÖM

SÅ LEVER GRODAN [15]**SÅ LEVER IGELKOTTEN** [16]

Janne Olsson

BONNIERCARLSEN

TÄRNAN [17]

Carl Sören Colbing

BONNIERCARLSEN

ÅRETS PANDABOK för barn och ungdom 2003 heter *Tärnan*. Carl Sören Colbing, som tidigare gjort flera barnböcker, har samlat bilder av tärnor från 19 års fotograferande av ett skår i Stockholms skärgård. Tärnornas liv består mestadels av jakt på mat, och boken innehåller förstås främst bilder med eleganta flygningar. Desto mer information finns i texterna, som är pedagogiskt strukturerade med särskilda faktaavsnitt.

Utrustade med engångskamera har tjugo 10-12-åringar försökt svara på frågor om sina liv i *Livet & sånt*. De fotograferar kompisar, föräldrar, hästar, cyklar, datorer; ja sånt som är viktigast i närmiljön. Jag vet inte ifall just denna bok bidrar till ökad insikt om hur andra barn har det; alla goda ambitioner till trots känns den alltför allmän och summarisk. Självklart är fotografierna grå och suddiga men man ser ju vad de föreställer; ribban verkar ha lagts där. Något slags lite gulligt tidsdokument utgör den ju – bland många andra som görs – men jag är som sagt tveksam till angelägenhetsgraden.

En ovanlig och påkostad volym i den fotoillustrerade barnboksgenren är *Paula & cirkusen*. Även denna barnbok handlar om djur (förstås), via Paula som får tillfälle att delta i cirkuslivet och möta djur och artister. Bildmaterialet känns äkta, som om text och bild uppstått samtidigt i ett lyckat reportagearbete utan alltför många arrangerade situationer. Till detta intryck bidrar en avslappnad och inlevelsefull huvuderson. Roligt, distinkt och varierat fotografi av Paul Hansen, tryck i generöst format och med bra färgåtergivning gör *Paula & cirkusen* till en riktigt lyckad satsning.

Den lilla boken om *björnen* är en fotoillustrerad barnsaga om Claes, smånallarna Nalle, Bruno och Ursus och deras mamma. Upphovsmännen är samma trio som gjort boken *Rovdjur* (se sidan 30) och en del av bilderna i barnboken känns igen därifrån. Men det hindrar inte att det blivit en söt liten bok, där bra samspel mellan text, bild och formgivning bidrar till att förstärka sagokaraktern.

Man behöver inte alltid titta så långt bort för att hitta spännande motiv. Janne Olsson både skriver och fotograferar utifrån närmiljön i de fina *Så lever grodan* och *Så lever igelkotten*. Han känner väl till vad han ska berätta om och han förmår också omsätta den kunskapen. Särskilt *Så lever grodan* har ett roligt, informativt och varierat bildmaterial med intressanta närbilder. Det är en riktig höjdarbok, direkt från trädgårdsdammen.

MARIE NILSSON

FOTOGUIDEN / BÄTTRE BILDER**MED VÄRLDENS BÄSTA FOTOGRAFER** [18]

National Geographics fotografer (foto)

Peter K. Burian och Robert Caputo (text)

FORUM

NÄR JAG SOM 12-ÅRING läste min pappas läroböcker i fotografi, skrivna under femtioalet, var det mesta sig likt. Fototekniken under tidigt femtiotal skilde sig inte så mycket åt från den som fanns under mitten av sextioalet. Det var viktigt att man lärde sig hur man exponerade under olika ljusförhållanden eftersom exponeringsmätare var sällsynta, skärpedjup och slutartid var viktiga begrepp eftersom kamerorna var manuella. Tiderna har förändrats sedan dess.

Hur fångar de fotografiska läroböckerna upp denna förändring? Oftast inte alls, många ser fortfarande ut på samma sätt som under femtioalet, med tabeller över vilka filter som ska användas i olika situationer vid fotografering med svartvit film, tips om lämpliga exponeringsdata vid fotografering av människor en mulen dag och så vidare.

Ett tydligt exempel är *Fotoguiden*, ursprungligen utgiven av National Geographic. Den första tredjedelen är fylld med en genomgång av en teknik som i stor utsträckning känns överspelad. Under genomgången av kameratyper ägnar man sig åt att jämföra för- och nackdelar mellan 35 mm- och APS-kameror, medan digitala kameror bara får ett litet avsnitt i slutet av boken. Där varnar man främst för deras dåliga tekniska kvalitet. Efter den inledande teknikenomgången går man in på olika fotografiska gener, och här finns det enda försonande draget hos denna bok. I längre intervjuer beskriver olika fotografer sina arbetsmetoder.

Intervjuerna avbryts av bokens sämsta delar, där författarna delar med sig av sina klämkläcka tips. Du kan till exempel få reda på att det kan vara bra att ta reda på vad barnen får i julklapp innan fotograferingen, »så att du kan förutse hur barnet kommer att reagera när paketet öppnas. Det är ju inte säkert att

det är något hett efterlängtat». Ja, tänk vad synd det vore om du slösade film på ett barn som inte strålar av glädje för gåvorna.

I många delar märks också att detta är en bok som är översatt, men inte översatt till svenska. I avsnittet om skolexamen får vi reda på att det är viktigt att tänka på exponeringen, eftersom de svarta kapporna kan lura mätaren. Det är också enkelt att raljera över den dåliga översättningen, som när man skiljer mellan SLR- och sökarkameror. Av illustrationerna framgår att det är mätsökarkameror man menar när det står sökarkameror.

Bilderna, alla hämtade från fotografer som arbetar för National Geographic, känns så typiska för den tidningen. Det är färggrant och exotiskt; fotografen som antropolog medan texten samtidigt hävdar att man inte behöver åka till fjärran länder för att få bra bilder.

Så vem frigör sig från denna färdigstöpta mall och skriver en relevant lärobok om fotografi och den teknik som vi använder idag? I *Fotoguiden* finns den informationen i alla fall inte.

STEFAN OHLSSON

FRISÖR [19]

Sven-Olof Jonns (foto)

Klas Lindstrand (idé & form)

AMENDESIGN

LITE UPPKÄFTIG och söt till formatet är hyllningsboken *Frisör*, utgiven av Amendesign. Med k-märkt känsla innehåller den en rolig mix-max av fyndiga visitkort, frisörhistoria med vackra redskap och samtida hårsalongsinteriörer. Pedagogiskt i text och bild berättas om rakkniven, cylinderhyveln, halkra, sax, torkhuva med flera i salongerna förekommande arbetsredskap. Sven-Olof Jonns foton lyfter fram dessa vasst, blänkande och tydligt.

Det är förstås en liten reklambok som man kan misstänka är finansierad av Svenska Frisörförbundet, för bokens avsändare känns lite anonym trots att förordet gör ohämmad reklam och tackar och lovprisar förmogivaren (som också kläckt bokidén). Och registret är obegripligt, det är förvisso en förteckning över de salonger och kreatörer vars visitkort och salonger visas, men det är lika lätt att tolka det som en lista över betalda annonsplatser.

Men det hindrar inte att *Frisör* är en tilltalande och lustfylld liten bok. Som varumärkeskonsult Richard von Essen skriver i förordet är boken en kärleksförklaring till frisöryrket och han önskar att man »som läsare blir glad och inspirerad». Därvidlag har de lyckats: jag blir det. Och det är skickligt

att skapa en nostalgisk atmosfär som ger aha-upplevelser av gamla saker som jag faktiskt aldrig sett. Om den leder till att locka mig till nydesignade salonger för att styla fram en alldeles ny frisyr är däremot tveksamt; men säkert tittar jag lite extra på saxen vid nästa toppklippning.

MARIE NILSSON

IDEALKARNEVALSBOKEN [20]

Björn Larsson Ask, Per Lindström m.fl. (foto)
KARNEVALSKOMMITTÉN

IDEALKARNEVALSBOKEN är en dokumentation av Lundakarnevalen 17–19 maj 2002. Björn Larsson Ask, Per Lindström och Peter Widing står för de flesta fotografierna, som huvudsakligen skildrar de tre karnevalsdagarna i maj medan texterna rabblar fakta från förberedelser, över vinnande ölvisan Prostatabesvär till alla deltagande karnevalister.

Lundakarnevalen är ett gigantiskt jippo med hundraprocentigt engagemang från tusentals medverkande. Boken myllrar följaktligen av ansikten och namn, ekipage, dräkter och masker från karnevalståg och föreställningar, gatuliv dag och natt. Karnevalstempo och karnevalstämning verkar hög och det finns många avbildade garv; däremot förstår man inte alltid vad de skrattar åt... Men karnevaler har förstås många fler dimensioner än vad boksidor någonsin kan återge och boken ska väl främst ses som en minnesbok för de »som var där«, med direktlänk till tidigare upplevd karnevalskänsla.

Per Lindström och Mats Nilsson har producerat *Idealkarnevalsboken*, liksom böcker från sex tidigare karnevaler (Lundakarnevalen går av stapeln vart fjärde år). Det genialt fräcka omslaget som med enkla tecken visar karnevalers magi och föreställning har gjorts av Pär-Ola Bruhn. I dokumentationen ingår också två dvd-filmer med bland annat filmer från spex och revyer.

MARIE NILSSON

NORDISKA KOMPANIET

- DEN KOMMERSIELLA TEATERN [21]

Carl Bengtsson, Åke Eison Lindman m.fl. (foto)
Susanne Helgeson, Ingrid Sommar (red)
WAHLSTRÖM & WIDSTRAND

VARFÖR GER bokförlaget Wahlström & Widstrand ut en reklamroschyr med hårda pärmar? Och varför skulle någon vilja betala för att få läsa hyllningstexter till varuhuset NK och andra företag som NK samarbetat med? Texter som med vissa

undantag dessutom är slafsigt och rutinflåsigt skrivna och illustrerade med gamla NK-reklam-bilder?

Kanske för reklambyråernas skull. En bok om hur NK-reklamen utvecklats i bild och copytext genom åren skulle kunna bli väldigt intressant. Men det här är inte den boken, även om det finns en antydning till det i reklammannen Jan Cederquists korta, med NK-annonser illustrerade text om Hall & Cederquists framgångsrika ansiktslyftning av varumärket och annonserna.

Det är intressant att se hur självklart konst-historiska bilder av exempelvis August Sander, inordnas och smälter in bland märkesvarorna i det av Lars Hall skapade rutsystemet i NK:s annonskampanjer. Men det är bara lösryckta, odaterade smakprov som presenteras. Och det gäller tyvärr också modetofografen Carl Bengtssons ojämnt blandade bildsidor, liksom ett fantastiskt modofoto av en kvinnlig fotomodell i långbyxor som ligger utslängd på golvet framför Asplunds stora flotta trappa. Enligt bildtexten är det en »reklambyrå från tidigt sextiotalet«. Mer än så får man inte veta, inte ens vad fotografen heter.

Men så är det här ingen bok – och i egentlig mening ingen reklamroschyr heller för i så fall hade nog de reklambyråer som NK samarbetar med gjort ett mycket bättre och omsorgsfullare jobb. Jag tvivlar på att den här allt mer spridda hybridformen – som varken är reklam, fackbok, personal- eller damtidning – har någon annan funktion än att vara ett lågprisalternativ till både boken, reklamroschyren och reklampresenten.

Som bokläsare känner man sig lurad: det hjälps inte att Carl-Johan Malmberg tar till med Walter Benjamin eller att Rasmus Waerns arkitektur-historiska genomgång av byggnaden är genomarbetad när så mycket annat verkar snabbt och oengagerat hopslängt.

Som reklamroschyr betraktad verkar det minst sagt märkligt att ett varumärke som vill vara exklusivt inte skulle ha haft råd att anlita en professionell reklambyrå för en så pass tjock trycksak.

SUSANNE PAGOLD

PÅGÅENDE 2002 [22]

Sören Gunnarsson (red)

SFF

ÖGONBLICK 2002 [23]

Sven Lassbo (red)

GÖTEBORG STAD/MUNKEBÄCKSGYMNASIET

JAG VAR INTE på Röda Sten i Göteborg i höstas när utställningen *Pågående* visades. Men jag har läst utställningskatalogboken. I nätt format presenteras hela projektet från Sören Gunnarssons förord, över 31 utställande fotografer och deras projekt till minnesord över Christer Strömholm. Dessutom ingår korta texter från aktuella fotografiska projekt från Fotohögskolan, Göteborgsposten, Hasselblad Center och Konstvetenskapsinstitutionen. Några inbjudna fotografer från grannländerna deltar också.

En snabbredovisning av fotografi på västkusten alltså. Och spännvidden är stor. Några exempel: Monica Englunds personliga farväl till maken och kollegan Lars Johansson, Bibbie Frimans självporträtt på kökshandukar, Zoltan Gavais mer världsomspännande strävan att fotografera utmärkande byggnader jorden runt, Tore Hagmans dokumentation av småbrukare, Ola Kjelbyes funktionsrum, Mats Peterssons prostitutionsprojekt från Nederländerna, Anna Rehnberg och Lisa Thammar om födande och föräldraskap. Jan Töve delar generöst med sig och berättar om intresse för kaosteorier som grund för sina natur- och landskapsbilder.

Många projekt pågår parallellt med försörjningsuppdrag. I katalogen jämställs alla; små och stora projekt, nybörjare med drivna bildskapare. Det handlar om både fotografi och fotografer; lika mycket av varje. Och långt från de »kurerade« temaautställningarna där samma grupp av mer likartade konstfotografer brukar delta. Jag uppskattar att hierarkierna mellan olika sorters fotografi är uppluckrade. Intressant är också hur distinkt olika projekt och bilder dessa 31 fotograferna gör.

Även om nivån är lite ojämn är det är roligt att titta på; den här sortens samlingar berättar mycket om sin samtid. Titta i gamla *Planket*-kataloger (från 1980-talets årliga utställningar i Vitbergsparken i Stockholm), så förstår ni vad jag menar. Dessa innehöll dock inga fotograffakta, vilket säger en del om hur kraven på marknadsföring förändrats sedan 80-talet.

Men jag hade önskat mig mer likvärdiga presentationer, både av och om fotograferna. Jag hade också velat veta mera. Tyvärr har några fotografer valt att endast göra en teknisk materialbeskrivning eller ingen alls. Just en sådan här katalog vinner otroligt mycket på att man får veta hur fotografen tänker.

Regionala sammanhang utmärks ofta av en lokalpatriotisk chauvisnism; men något trångt Göteborgsperspektiv märks inte av här. Och mot dagens brist på bevarandedokument är modellen

för denna lägesbeskrivning av västkustsk fotografi något att rekommendera. I Skåne har en utställning gjorts med skånska fotografer som också är tänkt att bli bok, men jag känner inte till fler liknande sammanställningar. I väntan på en nationell helhetssyn för bevarande kunde blygsamma statliga/kommunala insatser ge riklig skörd – det här är ett billigt sätt att skriva fotohistoria.

Om *Pågående 2002* ger ett varierat men något splittrat intryck, är boken *Ögonblick 2002*, som också emanerat från Göteborg, dess motsats. Här är alla 175 bilder fotograferade med småbild i svartvitt. Boken är resultat av en vision om att göra en unik fotobok med bilder från landets gymnasiefotografistuderande med mål att »lyfta fram den dokumentära bilden«.

Två teman fanns: om människan och arbetet eller om musiken, kärleken och vännerna. Och som man ropar får man svar. Många leenden, kramar och pussar blir det. Och många skateboardkonster.

Vid första bläddringen tror jag att nästan alla kunde vara tagna av samma person. Det vore också väl mycket begärt att elever på gymnasienivå ska ha hunnit utveckla personliga bildspråk, form- och ljuskänsla. Men vid fler genomläsningar utmärker sig en del arbetsreportage som Madeleine Petterssons bilder från flöjtundervisning, Alicja Grocz fiskarbilder, Anna Lindqvist frisersalong, liksom Klas Baggers bondeskildring. Personligast är Ylva Sjölund val att skildra sin mammas vardag efter cancerbehandling. Maria Hagberg berättar slagkraftigt i två foton om sitt tråkiga jobb som reklamutdelare.

Det avslutande reportaget från en tidigare elev – idag anställd på Göteborgsposten – handlar om ett skateboardgäng. I relation till bokens underrubrik »Ung dokumentär fotografi« förstår jag inte riktigt vitsen med att ta med det. Att med svartvitt småbild visa upp en marginaliserad grupp, i detta fall ett självvalt utanförskap, tillhör i och för sig gammal god dokumentärtradition. Vi tittar på när gängmedlemmarna äter pizza, kräks, pissar, åker bil. Men jag lär inte känna någon, känner mig inte inbjuden. Nej, även om det är säkert fotograferat, skiljer sig inte bilderna från ett vanligt tidningsreportage eftersom ställningstagande och närvaro – två viktiga komponenter i dokumentär fotografi – saknas.

I ett nytt förslag för gymnasieskolan finns inga mediagymnasier kvar. Ämnet fotografi nämns inte ens. Det är oroande. Om jag inte har fel har just

[15]

[17]

[19]

[21]

[16]

[18]

[20]

lärarna vid Munkebacksgymnasiet protesterat mot detta. Men jag är inte säker på att just bilderna i boken *Ögonblick* övertygar om behovet av att ämnet fotografi ska finnas kvar på gymnasienivå. Då är den variation och kompetens som fotograferna visar i *Pågående 2002* bättre argument.

MARIE NILSSON

Not: 937 bilder skickades in; samtliga finns på nätet men jag har inte gått igenom dessa utan läst boken som en egen enhet.

DOM ALLA [24]

Lars Tunbjörk (foto)

Göran Odbratt (text)

JOURNAL

EN AV DE bilder jag genast fastnar för i *Dom alla*, och sedan återkommer till, är tagen på ett gruppboende i Umeå. Den visar ett bord i en paus(?) i arbetet med något som verkar vara en visuell planering och peppningstavla. Här ligger snyggt tillklippta lappar med ord som »Höjd livskvalitet», »Målsättning», »Krisstöd» och »Sysselsättning». Tillsammans med pappersbitar som antagligen ska föreställa blomsterstjälkar.

Bilden strålar starkt av ... torftighet.

Så långt känns alltså Lars Tunbjörk igen. I den här boken finns också bilder med övergivna kontorsstolar, kontorslandskap som inte verkar vara gjorda för arbete och väntrum till synes skapade för att konstruera och upprätthålla maktstrukturer mellan den väntande och personalen.

Torftigheten kan också kallas avsaknad. Eller frånvaro – samma känsla som i många av hans tidigare bilder. Han använder den stil som blivit hans signum, den som från början (i den tio år gamla boken *Landet utom sig*) rymde en god dos humor. Men som successivt har vridits mot något som bäst kan beskrivas som vemod.

De här rummen ser rent av funktionsodugliga ut i Tunbjörks bilder. Men frågan är vad man ska fylla dem med för att de ska fungera? En närmast retorisk fråga, för det ligger nära till hands att tolka det som att de aldrig kommer att fungera.

BILDERNA I *Dom alla* visar miljöer och människor som har anknytning till socialt arbete av olika slag. Ett ämne som har massor i det bagage som reser genom fotohistorien. Klassiska och odödliga socialreportage har staplats på hög genom åren, och stilen har ibland blivit ett manér. Utsatta människor

visas upp, av den enda anledningen att de är just utsatta. Som om fotografen säger »se på de här människorna, det är synd om dem». Till vilken nytta, kan man ibland undra.

Spår av det finns faktiskt med här, i alla fall i bokens inledande porträttsvit. Jag antar att syftet med den är att introducera bokens huvudpersoner. Att visa att de är människor av kött och blod – individer och unika.

Det är traditionellt.

Och klart överflödigt.

MEN ÖVERLAG är det välgörande otraditionellt, inte minst i bristen på ambition att upplysa och redovisa. Här är det fragment som gäller.

Sammantagna ger de fragmentariska bilderna intryck av att vara utvalda på rätt personliga grunder, att det finns mycket av Lars Tunbjörk i dem, samtidigt som de är väldigt öppna för egna tolkningar. Märkvärdigt.

En stor del av boken består av Göran Odbratts text kring olika ärenden och turer i den sociala sfären. Han gör många utvecklingar och fördjupningar, vilket gör texten både intressant och svårsläst. Kombinationen av text och bild överraskar – de är åtskilda på ett ovanligt sätt – men resultatet fungerar oväntat bra.

PETER WIKLUND

ENBRÖSTAD [25]

Anna von Brömssen (foto)

Maria Grahn (text)

TRE BÖCKER

NÄR KVINNAN FRAMFÖR mig i kön på cytologmottagningen på Huddinge sjukhus säger »jag är så orolig för hur det ska gå för barnen» förstår jag att det är allvar. Läkarens allvar när hon sticker i knölen i min armhåla förkastar alla illusioner; det är dödligt allvar.

Minnena väcks till liv när jag får boken *Enbröstad* i min hand. Maria Grahn, skådespelerska och sjuksköterska från Göteborg, beskriver hur hennes ena bröst tas bort. I krisen kring ingreppet kommer insikten om livets bräcklighet. Anna von Brömssens svartvita fotografier visar Maria under hennes sjukdom.

Jag är glad över förlagets mod, i dessa tider då fotografisk litteratur mest verkar handla om trädgårdar eller kaffemaskiner, att ge ut ett ämne som berör en av livets mest svårhanterliga uppgifter. Förr eller senare ska vi alla dö. Men något irriterar mig

under läsningen. Texterna i dagboks-karaktär som följer Marias vandring genom förändringen är ordrika, okoncentrerade och mer ett sätt att hantera smärtan framför att gestalta och beskriva en djup erfarenhet. Kanske är just det bokens svaghet, att Maria Grahns trots ämnet inte vågar stanna upp och möta alla känslor som processen leder till. Modet att ge sig ut i det okontrollerade är också grunden för det konstnärliga skapandet.

Anna von Brömssen har blivit ombedd av Maria att för henne själv fotografera »för att efteråt berätta vad det var som hände, det som jag själv just nu inte riktigt kan ta in«. Bilderna registrerar på ett följsamt och mjukt sätt händelserna men de passerar aldrig den där gränsen till att gestalta allvar- et i situationen. De får mig inte att uppleva det gränsöverskridande, det existentiella. Kanske för att fotografen aldrig förstod att detta också gäller henne själv. De förblir ett reportage i bokform.

Trots det är jag tacksam för att få ha tagit del av en annan människas liv.

CATHARINA GOTBY

I AM YOU / KOSOVO 2002 [26]

Johan Lundberg (foto och text)
THE OLOF PALME INTERNATIONAL CENTER

BLAND ALBANER, serber, turkar och romer rör sig Johan Lundberg under sina besök i Kosovo. Alla dessa människor är unga och bär, trots att de har genomlevt kriget, på ett hopp om en ljusare framtid; en förhoppning, en önskan. Johan, en ung svensk fotograf solidariserar sig med dem som han intervjuar... även han vill tro att en bättre framtid är möjlig. Det ligger i de ungas händer, vill Johan förmedla. Men i bilderna som slussar fram likt filmsekvenser är en ljusare framtid inte självklart given.

Trots att cirka 30 000 soldater från 37 olika länder, bland annat Sverige, är stationerade för att bevaka att fred och demokratiska spelregler respekteras, har situationen i Kosovo inte förändrats radikalt. Vapen, narkotika, cigarettsmuggling och prostitution fortsätter att vara ett hot mot ett fungerande demokratiskt samhälle. Spänningar mellan serber och albaner ligger latent. K-förstyrkan (Kosovo Force) och FN-polisen kommer att minska inom de närmaste månaderna vilket kan leda till att motsättningar och oroligheter blåser upp på nytt. Korrupktion är vardag, många av de lokala poliserna tar emot mutor så gansterligor kan fortsätta syssla med sitt. Desutom kommer då och då

rapporter om hur den internationella styrkan utnyttjar unga tjejer. Om man skall hålla sig till fakta ser framtiden mörk ut.

Men Johan tillhör dem som är övertygade om att möjligheter finns för att förändra saker och ting. Tålmodigt intervjuar han människor från olika etniska grupper och ställer enkla, grundläggande frågor: Vad förväntar du dig av framtiden? Vilka är dina drömmar? När grät du senast? Vad händer efter döden? Vad är meningen med livet? Vilken är din favoritidol? Frågor som för den vuxna, etablerade och »mogna« världen kan tyckas naiva, men som i hög grad är relevanta i dagens Kosovo.

Bland förfallna hus med fångelseliknande fasader, trasiga gator, undermåliga elledningar och sopberg; i varje hörn ställer Johan sina enkla frågor och fotograferar. I svaren från dessa unga människor kan man utläsa hopp och förväntningar men också deras lidande, mardrömmar, desillusioner och frustrationer. På slitna och smutsiga fasader skriver Johan ord och meningar med förhoppningar, i ett försök att höras i rätten att forma sin egen och Kosovos unga framtid.

PATRICIO SALINAS

LATINAMERIKA - EN OBESEGRAD LIVSGLÄDJE [27]

Raul Rashetti (foto)
Eduardo Galeano (texter)
Björn Kumm (förord)
EGEN UTGIVNING

FÖRST ÄR DET verkligheten. En fotograf har att förhålla sig till den. Något har hänt. Något händer. Nu eller alltid, då eller kanske snart.

Det som återspeglas i fotografiet har ett eget inneboende värde: indiankvinnan med det färade ansiktet, arbetarna på stålverket i Havanna, zapatist-soldaten bakom sin mask. Hos dem har fotografen varit, levtt, känt. Sedan ger han mig bilderna genom sin bok. Jag går in där och en väg till kommunikation om den verkligheten – våldsam, rasande, hoppfull – upprättas. Men till mitt hjärta är det långt.

För sedan är det uttrycket, gestaltningen. Hur speglingen görs. Och det är just här upplevelsen hindras. Raúl Rashettis (född i Uruguay, bosatt i Malmö) bilder och formgivning i boken *Latinamerika - en obeseegrad livsglädje* andas oreflekterad sjuttioalstestetik, jag tänker osökt på Chilebulletinen eller rapportböckerna. En sådan underlig omodernitet. Ingen komplikation i bildspråket. Som om tiden stått stilla. Bildmaterialet består av fotografier från Mexico, Uruguay, Guatemala, Argentina,

Bolivia och Kuba och beskriver människor i krig och fred, arbete och lek. Det handlar om att fånga värdigheten och obändigheten hos människorna på denna plågade kontinent, jag förstår det. Och jag kan se det, för fotografierna får mig att minnas platserna och ansiktena.

Rashettis bilder varvas med citat ur texter av författaren Eduardo Galeano, som bl.a. skrivit trilogin *Eldens minne*. Han är strålende i sina uttrycksfulla analyser av den latinamerikanska historien sedan förkolumbiansk tid. Hans texter ångar av väl underbyggt raseri över de orättvisor, det våld och förakt som de fattiga – utan uppehåll och bara under lite skiftande förtecken, som kolonialism, militärdiktatur och kapitalism – utsätts för.

Men plötsligt öppnar en av Rashettis bilder ändå för något. En flicka håller en eld i sin hand, den lyser över hennes ansikte, hon liksom värjer sig, vänder sig inåt, men utan att utesluta mig ur sin sfär. Kanske anar jag den Alice som Galeano anspelar på i sina texter om detta grymma och fascinerande latinamerikanska Underland. I mig blir bilden då en spegel, inte bara en återspeglings.

Jag söker bland de andra svartvita bilderna, men känslan sluts igen. Ingen väg öppnas mer. Det gör mig ont att säga det, för jag skulle vilja minnas raseriet och livsglädjen, elden och mörkret. Minnas det obesegrade Latinamerika. Med mitt hjärta.

EWA STACKELBERG

MAGRANT / PLAY THE MAN [28]

Britt Marie Trensmar (foto)
Gudrun Schyman, Ted Hesselbom m.fl. (text)
MAGRANT FÖRLAG

FÖR DRYGT TVÅ ÅR SEDAN kom Britt Marie Trensmar förbi Galleri F 48 i Stockholm med några bilder på nakna män. Trots att projektet inte var avslutat och hade uppenbara brister var reaktionen från de som arbetade på galleriet genast positiv. Vi tyckte det var värt att visa bilderna på galleriet framför allt för att skapa debatt kring hur synen på nakna män och kvinnor är och hur inlärd könsroller spelar en stor roll hos fotografer när de arbetar med nakna kroppar.

Magrant hette utställningen, som till slut visades på Arbetets museum i våras och som blev en publiksuccé. Nu har projektet kommit i bokform med titeln *Magrant/play the man*. Jag visade boken för flera konstnärer av olika nationalitet i Barcelona: danskar, svenskar, brasilianare och naturligtvis katalaner. De flesta var överraskade och hade positiva

kommentarer. De förstod genast ironin, det skämtsamma i Trensmars bilder.

Vad hade Britt Marie Trensmar för avsikt med att fotografera män på det sättet? En del kritiska röster påstår att det bara är en »provokation« eller »hämnad«. Britt Marie Trensmars motargument är att hon främst vill göra vackra och sensuella bilder av vackra män och i andra hand ifrågasätta de stereotypa bilder av kvinnokroppen som vi blivit vana att se den i massmedia sedan decennier. Visst finns det en viss klivenhet i detta resonemang. Britt Marie argumenterar för att hon vill »upptäcka« sensu- alismen i mannens kroppslandskap på ett annorlunda sätt. Men hon hamnar i samma fälla som de flesta manliga fotografer när de fotograferar kvinnor... hon fokuserar på de manliga könsorganen. Alla män är unga, med vackra kroppar, fasta rumpor och med förhuden tillbakadragen. En del bilder gränsar till det patetiska, som snoppen i fiskakvariet eller en kvinnohand i näthandskar som tar på pungen samtidigt som hon fotograferar med teleobjektiv. Man kan inte komma ifrån tanken att fotografens resonemang – medvetet eller omedvetet – är att manligheten sitter i penis.

EN ANNAN ASPEKT som jag ställer mig frågande till är själva estetiken i projektet. Britt Marie säger att hon har blivit inspirerad av Helmut Newtons bilder på kvinnor. Där är kvinnorna kalla och distanserade, bilderna är tagna från ett voyeuristiskt perspektiv. Newton använder en raffinerad svart/vit teknik i exklusiva hotellmiljöer. När Britt Marie iscensätter bilderna väljer hon en estetik som är en blandning av pinupper från femtiotalet, flickkalendrar från sextiotalet och Vecko-Revyns »rosa« verklighet.

I boken finns texter av flera välkända namn. En del av dessa texter lyfter fram intressanta frågor. Gudrun Schyman påstår att könen är politiska, en social konstruktion. Johan Ehrenberg berättar om reaktionerna hos främst män, när bilderna publicerades i tidningen ETC. Farnaz Arbabi berättar hur man blir uppfattad som man i Teheran. Ted Hesselbom kommer i direkt strid med Britt Marie och ställer kritiska frågor till det fotografiska projektet som i hög grad är gällande: »Männen blir för mig förlöjligade i dessa poseringar och tappar all sex appeal. Tillhör jag fel målgrupp? Har kvinnor som gillar män andra behov av hur en naken man ska framställas för att vara sexig? Jag snarare identifierar mig med dem än ser dem som objekt, känner mig löjlig och utelämnad i tramsiga positioner. Vill inte

vara som de, trots att de är utrustade med det som jag borde gilla att spegla mig i; vältränade kroppar, vackra ansikten och väl tilltagna paket.»

Trots dessa svagheter i Britt Maris projekt, gör det ironiska, det paradoxala och humoristiska i hennes bildspråk att både utställningen och boken blir intressanta och säkert kommer att bidra till en debatt om manlig och kvinnlig syn på nakna kroppar. När man bläddrar igenom boken kan man inte låta bli att lockas till ett gott skratt av hur löjlig kvinnlig sensualism har framställts i massmedia. Det absurda i våra konventioner blir avslöjande!

PATRICIO SALINAS

MOT STRÖMMEN [29]

SE HIMLEN GENOM TAKET [30]

Dan Korn

WARNE FÖRLAG

PÅ STENÅLDERN BEHÖVDE människor bara arbeta fyra timmar om dagen för sin försörjning berättar mina två döttrar. Anledningen till att man inte behövde arbeta mer var att man inte hade några ägodelar.

Människorna i Dan Korn's *Mot strömmen* och *Se himlen genom taket* (nyutgåva) vill inte heller äga något. De lever utan elektricitet och rinnande vatten, med stearinljus och fotogenlamor. En lever prydligt som en frireligös dröm, andra under soptippsliknande omständigheter. Någon låter hönsen flyta in i köket. En äldre kvinna lever i ruinen av sitt hus och ägnar sig åt att bygga en vacker väg. En tredje säger sig inte vilja fjärma sig från det verkliga livet, från upplevelser.

Dan Korn som har gett ut sju böcker, rör sig i en värld av människor som valt att leva ensligt, »gammaldags» och under knappa omständigheter. Är de människor som valt sin livssituation eller utstötta, enslingar, socialt beskurna? Många av de porträtterade kommer från socialt och ekonomiskt spröda bakgrunder. Dan Korn väljer att se människornas livssituationer som ett val att leva i frihet från olika tvång. Själv betraktar jag samlandet i skräphögar och fattigdom som ett symptom på skörhet snarare än en livshållning.

Det råder ingen tvekan om Dan Korn's fascination av dessa människor och den landsdel han skildrar. Poetiskt och rytmiskt räknar han upp namn på gårdar och byar längs småvägar i Västergötland och öppnar dörrar till verkligheter jag inte längre trodde existerade. Men trots utförliga texter får jag sällan direktkontakt. Jag kommer aldrig tätt in på

huden, får ingen lukt och värme av den andra människan. Dan Korn's texter lägger sig som ett filter mellan den han skildrar och läsaren. Med en större förmåga att låna sin röst till de intervjuade skulle Dan Korn's böcker kunnat vara ett starkt dokument om en grupp individer som i framtiden måste hitta andra lösningar på sina livsstrategier. Naturligtvis, och paradoxalt nog, är den här gruppen människor svår att nå på ett personligt plan.

Men med den energi och envishet Dan Korn uppvisar i sitt arbete skulle hans böcker med större mänsklig insikt och skärpa bli mästerverk.

CATHARINA GOTBY

SEXTIOTAL [31]

Jan Lundgren (red.)

BOKFÖRLAGET MAX STRÖM

OFTA TALAR MAN om »igenkännandets glädje«, något som bör drabba åtskilliga medelålders läsare inför denna bok. I 110 reportage- och modebilder bjuds man på en nostalgisk blick i backspegeln. Bilderna är hämtade ur Pressens Bilds arkiv, vilket tyvärr ger anrättningen en viss Stockholmsk slagsida. Endast ett femtontal bilder har klar anknytning till andra delar av landet.

Rent fotografiskt slås man av att många reportagebilder är så påtagligt arrangerade. Kanske för att ge en tydlighet åt budskapet, men tyvärr får de med dagens bildsyn också en lätt tönstämpel. När t.ex. två fabriksarbeterskor skall börja sin semester placeras de på en gaffeltruck och hissas tre meter upp i luften för att demonstrativt kunna vinka farväl till sina arbetskamrater. Man kan undra om det är fotografen eller journalisten som står för den »kläm-käcka« idén.

Fast ibland anar man att det finns en lätt ironi i bildlösningarna. När den svenska familjen ska starta sin utlandssemester med bil har man bunkrat upp med femton paket knäckebröd, trettio rullar toapapper samt plåster och huvudvärkstabletter som borde räcka livet ut. Allt enligt en pedagogiskt arrangerad bild som antyder att utlandet kan vara väl så lockande och exotiskt, men man bör nog ta med sig en bit Sverige på resan trots allt.

För den pressfotointresserade är det givande att notera fotografnamnen. Åke Borglund, Jan Delden, Roland »Klick« Jansson, Arne Jönsson, Kary H Lasch, Sven-Erik Sjöberg, Bertil Stilling, Ove Wallin och Sven Åsberg är bara några namn på en lista som kunde göras mycket längre. Men bara detta urval vittnar om att boken också kan ses som

[22]

[23]

[24]

[26]

[25]

[27]

[28]

en del av pressfotografhistorien.

Tyvårr har många fotografnamn tydligt aldrig noterats på bilderna. Ofta anges bara Pressens Bild, Stenbergs Bilder osv. som upphov. Vilket vittnar om att bilden tidigare ofta betraktades som ett bihang till texten eller spaltfyllnad. Fotografen hamnade i glömskans katakomber förutom att han fick åka tredjeklass tåg medan skribenten åkte första klass. Allt enligt trovärdiga vittnen.

RUNE JONSSON

SYSTRAR [32]

Chris Maluszynski
HUGO FÖRLAG

FOTOGRAFEN ÄR en konststart som betonar det särskiljande, de individuella dragen hos människan. Precis som vår egen tid där konsten att exponera sig är närmast en självklarhet och de egenskaper som mest värdesätts är själv säkerhet och social förmåga. Karaktärsdrag som är tacksamma att fotografiera. Hur skildrar man då som fotograf motsatsen, det inåtvända osjälviska tjänandet, riterna där den enskilde inte är viktigare än helheten?

I två år fick den unge fotografen Chris Maluszynski den exklusiva förmånen att följa Birgittasystrarna i Vadstena i deras dagliga klosterliv. Kan ske hans ungdom hjälpt honom att fånga dessa kvinnor, betydligt äldre än han själv, med en sådan familjär självklarhet. *Systrar* heter boken, och på sina ställen finns något av familjalbum över bilderna, i positiv bemärkelse. Fotografen är som en lillebror till dessa systrar, de verkar inte störas av hans närvaro, varken i det vardagliga sysslorna eller den heliga liturgin.

Boken som helhet känns genomarbetad och värdig sitt ämne. Något av det som kännetecknar klosterlivet finns också i själva utförandet. En enkel och strikt formgivning; gråa textilpärmar, stram text i svart, vitt och någon enstaka rad i rött. Ett initierat förord av Lars Bergquist, tidigare Sveriges ambassadör i Vatikanen. Till detta handskrivna bildkommentarer av Moder Karin som betonar det all dagliga och jordnära i kloster tillvaron och förstärker den anspråklösa tonen.

Det finns en ensamhet i det kollektiva, vackert fångad i inledningsbilden. En nunnas svarta skepnad, fotograferad bakifrån under ett kors i den tränga klosterporten, blir samtidigt en bild av inträdet i kloster tillvaron. Porten är mörk, en ljusare värld väntar därbakom. »Man får inte glömma att Birgitta i hela den första delen av sitt liv var husmor på

en gård, hon blev ju själv aldrig nunna,» skriver Moder Karin och hennes ord får kropp i alla de bilder som betonar vardagens sysslor: dammsugning, matinköp, underhåll av hus och boningar. Här tycks skrattet ofta ligga på lut, bilderna fångar glimten av innerlighet, till exempel hos två systrar som rent bokstavligen varsamt bär en Madonna-skulptur i sina armar. På en vanlig Husqvama symaskin sys systrarnas gråa vadmalskappor, fortfarande enligt Birgittas stränga klosterregler: »ej rynkad utanpå eller konstfullt hopsatt utan stram och slät, så att allt tjänar till nytta och intet till fåfånga».

De intressantaste bilderna i boken är annars de mer anonyma, de som betonar riterna där systrarna underkastar sig en högre makt. Som bilden där de böjer sina huvuden i tillbedjan. Tio identiska hjässor med kronor av vit lärft och i dessa kronor fem röda tygstycken som formar ett kors och symboliserar blodsdroppar. De individuella dragen är utplånade, bugandet, askesen, är det som betonas där de böjer sig mot kameran.

Från en pilgrimsresa till Rom härrör bilden av tre systrar som fallit på knä framför en i ljuset utfritt Kristusbild. Vi ser dem bakifrån, det är som om vi ser en uppenbarelse med deras ögon. Här är vi långt från matinköpen i Vadstenas Konsumbutik. Ändå ryms båda dessa skeenden, både det höga och det låga, inom en och samma bok, inom ett och samma klosterliv.

I slutet av boken träder några av systrarna fram och möter oss ansikte mot ansikte. De är förbluffande lika, det är som om de bevarar sina personliga särdrag inom sig och inte upplåter dem till omvärlden. Allra sist riktar fotografen sökaren uppåt, mot månen och det avlägsna, himmelska ljus som också når längst in i en ensam klostercell.

MARIE LUNDQUIST

T.S [33]

Halil (foto)
Göran Odbratt (text)
FOCUSKOP

ALLA VILLE BLI en ny Marilyn eller en ny Liz Taylor, skriver den chilenske författaren Pedro Lemebel i romanen *Loco Afan*. Det handlar om transsexuellas mest intima drömmar och oavsett om de lever i Santiago, Barcelona, Stockholm eller Ankara, har de liknande framtidsplaner.

De använder ofta gulliga namn, kändisnamn, blommor eller smeknamn, konstaterar Halil efter sina möten med transsexuella. Mycket mera får vi

inte veta. Inte deras riktiga namn, historia eller framtid. Halil, som under tre års tid fotograferat dem, har valt att presentera dessa människor som anonyma; vi har inga andra referenser än bilderna och genom dem olika situationer och miljöer. Om jag förstår Halil rätt, har han valt att arbeta med transsexuella i Ankara och Istanbul på grund av sympatier med deras marginaliserade sociala liv eller i protest mot hur det turkiska samhället – och regeringen i synnerhet – behandlar dem. Därutöver avstår han från reflektioner över kön och tillhörighet.

NYFIKENHET PÅ sexuell »avvikande« människor har länge existerat. Arbeten liknande Halils har vi kunnat se tidigare, bland annat från fotograferna Paz Errazuriz i Chile, Nan Goldin och Mary Ellen Mark i USA och inte minst Christer Strömholm. Men när jag tänker på filmaren Almodovars sätt att skildra dem, gör han det i första hand som medmänniskor och inte i huvudsak som sexuell avvikande. Där ligger styrkan hos Almodovar.

Den värmen och den individualiseringen saknas i Halils fotografier. Genom bilderna får man en känsla av att fotografen försöker visa främst den främmande och råa verklighet som transsexuella lever i. Som Göran Odbratt skriver: »Poseringen är en inbjudan till att titta på något som ensidigt formas av själva titandet – att bli till precis den man tar henne för – där blickarnas intressen bestämmer allt värde. Det är ett rakt erbjudande om passiv underkastelse och aktiv maktutövning: »Betalet och ta för dig.«

Vi möter poserande transsexuella, ofta i mörka lokaler, nakna med könsorganet i fokus eller tillsammans med andra män. Vi möter undergivna människor som överlämnas till andra. För att förstärka den råhet som Halil möter, renodlar han det visuella intrycket genom att använda blix och kopiera bilderna hårdare än han brukar.

Det finns över 22 000 transsexuella som arbetar som prostituerade i Turkiet. Eftersom det saknas officiella siffror, så kan de vara ännu fler. Kostnaderna för att genomgå smärtsamma operationer, hormon- och silikonbehandlingar är mycket höga.

Halil Koyutürk väjer inte för konfrontationer med svåra ämnen. Tidigare har vi sett det välarbetade projektet om övergivna barn i Istanbul i boken *Lukten av thinner*, liksom *T.S* också utgiven på eget förlag. Vi kommer säkert att få uppleva nya arbeten av denne ambitiösa dokumentärfotograf.

PATRICIO SALINAS

TRE SMÅ NEGERPOJKAR [34]

Gunnar Smoliansky (foto)
Lars Forsberg (text)

UTG. HENRIK NYGREN / EGET FÖRLAG

GUNNAR SMOLIANSKYS mästerskap är odiskutabelt. Möjligen inte för honom själv eftersom det är långt mellan utställningar och publikationer. När han nu gör ett av sina sällsynta framträdanden är det därför en händelse.

Gunnar Smoliansky är en fotografernas fotograf snarare än den stora allmänhetens. Han är också konstruörens. Kongeniala bilder av till exempel Lars Kleens monumentala konstruktioner och installationer är mer än representationer, de är egna verk. Gunnars uppfattning av rumslighet är en skulptörs, hans känsla för gråskalor och ytor är en grafikers. Samtidigt utstrålar hans fotografier i Lars Kleens böcker och kataloger från utställningar i Stockholm och Lund en förtrogenhet med konstnärens intentioner, yrkesvillkor, arbetslokaler och verktyg.

I *Tre små negerpojkar* kliver fotografen Gunnar Smoliansky in hos boktryckaren Dieter Schmid och klichémakaren Bertil Schwartz som till två kollegor. Han förhåller sig till verkstäder, material och ljus med lyhördhet och osentimentalitet. Det ligger ett stort mått av yrkessolidaritet i ett sådant förhållningssätt.

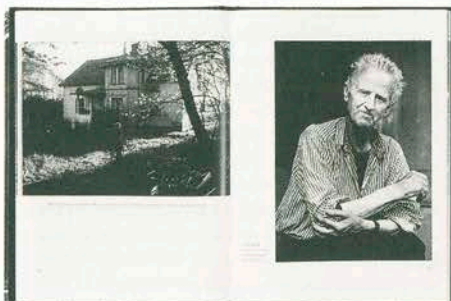
MEÐ HJÄLP AV »Superviden« kliver även vi in i rummen. Det branta vidvinkelperspektivet är det samma som hos en renässansmålare som Dürer. Vi kunde till exempel lika gärna ha klivit in i »Den helige Hieronymus' studerkammare«, ett kopparstick från 1514. Vattenpasset rätar upp kameran i lod på stativet; vi är långt från effektsökeriets störtande vertikaler och sneda horisonter eller dogmaskakig handkamera. På det här viset blir kamerans samband med renässansens bildvärld så tydlig.

Det sägs att fotografiet bygger på centralperspektivets principer. När jag jämför Dürersticket med Gunnars interiörbilder får jag för mig att det är tvärtom. Camera Obscura måste helt enkelt ha varit utgångspunkten och avgörande för teoribildningen kring centralperspektivet på 1500-talet. Hisnande.

De perspektiviska förvrängningarna i marginalerna som är så tydliga på vidvinkel fotografierna, föremål som förstöras ju närmare bildkanten de befinner sig, är samma missvisning som renässansmålarna kämpade med. Pelarna i det klassiska exemplet tedde sig tjockare mot bildkanten, särskilt

[29]

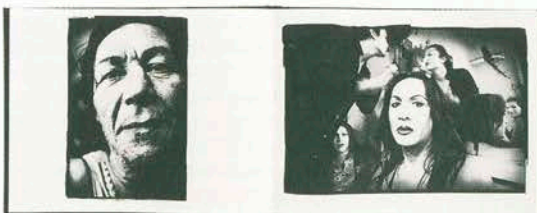
[30]

[31]

[32]

[33]

[34]

[35]

om betraktningssvståndet var för litet. Botemedlet blev att backa, att öka betraktningssvståndet på bekostnad av närvarokänslan. Men i en mästars händer trollas det mesta av nackdelarna med det närgångna perspektivet bort. Vi belönas med en levande känsla att vara närvarande i rummet. Och blir samtidigt påmind om att den fotografiska bildtraditionen inte startar med Niépce eller Daguerre utan trehundra år tidigare med Dürer och Piero de la Francesca.

GUNNAR SMOLIANSKYS fotografier är små täta konstverk vare sig de är vidvinkelinteriörer eller stilleben gjorda med längre brännvidd. Några tummade flaskor och en tratt blir en målning av Morandi. En avhuggen plåt mot en ring järntråd på en spik blir en skulptur av Calder.

Stanken från syror och lösningsmedel på slitna kakelväggar vittnar om innehavarnas tuffa arbetsförhållanden.

Tre små negerpojkar presenteras som en hyllning till två yrkesmän i två numera bortrationiserade yrken. Lars Forsbergs text är visserligen präglad och omständlig med ständiga blinkningar till de närmast berörda. De som skall hyllas, klichémakaren och boktryckaren, kommer lite i bakgrunden till förmån för utgivaren, Henrik Nygren. Men texten är ändå en personlig dokumentation av en värld som nu tillhör historien och som ingen museal rekonstruktion kan ge rättvisa åt. Gunnar Smolianskys intima små bildkvadrater är gjorda med samma inställning: det enda man kan göra i ett sådant läge är att ge uttryck åt det som talar till en.

Tre små negerpojkar ser ut som en lyxig presentartikel från en välrenommerad grafisk förläggare. Det är en handbunden, fräck liten sak som behändigt plockas ur sin kassett, utgiven i en begränsad upplaga på 750 exemplar. Den saknar helt den traditionella bokens attribut som smutstitel, kolofon och titelsida; ISBN-numret sitter på omslaget och texten är tryckt enbart på högern med snåla likformiga marginaler. Jag tänker på typografen Jan Tschicholds idéer om hur harmoniska proportioner och en väl avvägd satsyta med lämpliga marginaler bygger bokuppslagets arkitektur. Lika sällsynt som en ros i snö, menade han på 1950-talet.

Tre små negerpojkar är inte avsedd som fotobok – bildsidorna upptar bara en tredjedel av omfånget – men den innehåller vackra fotografier av en av våra intressantaste fotografer.

CARL HEIDEKEN

ÅRETS BILD 2003 [35]

Johan Eklund och Christer Höglund (red.)

Marita Ulvskog, Jan Helin m.fl. (text)

ÅRETS BILD GRUPPEN / PFK SVERIGE

JAG HAR ALLTID haft svårt för den här typen av »Absolute Pressbilder«. Visst är det som vanligt mängder med bra bilder; skam vore väl annars när man plockar russin ur ett helt års pressbildsproduktion. Och visst är själva boken riktigt snygg, kompletterad med texter som fördjupar bilderna på ett effektivt sätt.

Men det är just det, att berättelserna får ordentligt liv genom kombinationen av text och bild. För det här är bruksbilder – utan att det ligger någon värdering i det – som är gjorda för att användas i ett annat sammanhang än den här boken. Jag blir jätte-sugen på att se mer av Pieter ten Hoopens bilder från Söderbärke med bingo och skoldisco. Och att få se dem i tidningen så som de var tänkta att användas.

Syftet med alla tävlingsbilderna är ju att de ska fungera tillsammans med en text, placerade och kombinerade på tidningssidor, kanske spela med rubriker och citat. Samlade och uppräddade i en bok blir det rätt svårt att ta till sig dem. Och mättnadskänslan kommer som ett brev på posten efter sisådär halva kollektionen. Näja, bättre i alla fall än utställningen – det brukar vara riktigt rejält fel omgivning för pressbruksbilder.

Det allvarliga är ändå inte att bilderna blir svårtillgängliga, utan att en sammanställning av det här slaget – där bilderna rycks ut sina sammanhang – bidrar till att hålla pressfotografierna på den egna lilla kanten. Sittandes i fotografrummet, väntandes på att få ett bilduppslag på en lapp i handen. När de, förstås, ska befinna sig sida vid sida med de skrivande kollegorna.

Många av de snygga bilderna i boken är med all säkerhet resultat av goda journalistiska insatser. Men genom att koka ihop dem och presentera dem som en sån här mäktig kompost gör man dem en riktig björntjänst. Här förminskas, per automatik, det journalistiska innehållet i bilderna.

Synd på så rara arter.

PETER WIKLUND

MIN MAT [36]

Ewa-Marie Rundquist (foto)

Monika Ahlberg (text)

PRISMA

STACKARS DEN som är ensam och inte har någon familj att vara tillsammans med!

Det sägs överallt och från alla håll, särskilt i årets extremt familjefokuserade version av Ikea-katalogen. Inte ens den amerikanska populärkulturen håller på outsiderperspektivet längre. Till och med den bästsäljande thrillerförfattaren Michael Connellys antiauktoritäre hjälte Harry Bosch har ju blivit pappa i senaste boken. Då har familjeterrorn gått långt.

Det är i det perspektivet Monika Ahlbergs nya kokbok blir obehagligt ångestframkallande. Fast den är så stor, praktfull och påkostad med Ewa-Marie Rundquists mjuka, läckert färgsuddiga fotografier i en stil som för tankarna till den brittiska heminredningsideologen Tricia Guilds böcker från Toscana. Men också till Hilary Clintons kokbok från Vita huset. För det är inte bara mat och familj det handlar om här utan också en väldigt fin villa och ett idylliskt sommarställe. Mamma och pappa kramar och kysser varandra på bilderna och festar och umgås med barnen och massor av vänner.

Så än sen då? Man lagar väl inte bufféer och dukar upp för att äta alldeles ensam heller? Varför skulle det vara något fel med att locka till matlagning och trivsamt umgänge runt matbordet?

Nej, jag påstår inte det, bara att det här är väldigt laddade bilder. Särskilt omslagsbilden på författarens med chokladsås dekorerade ansikte. Det syns på långt håll att det är en mamma som har skrivit boken och att hennes barn har fått vara med och hjälpa till.

Hela boken är dekorerad med barnens chokladsås och med grafiske formgivaren Nikko Amandonicos guldslingar som jag uppfattar som ett försök att kompensera för den humor och ironi som inte finns. Jag hittar i alla fall ingen förutom det grafiska guldklottret, allt annat i boken tycks vara gjort på största allvar. Men så är kokboksmarknaden bra mycket tuffare nu än när Monika Ahlbergs succé-bok *Rosendals Trädgårdscafé* kom ut på svenska första gången 1994 (och på engelska 2001).

Det kan inte vara lätt att konkurrera med internationellt kända tv-kockar som Nigella Lawson och Jamie Oliver. Vad ska en svensk kokboksförfattare göra för att hävda sig mot den hemtrevligt pratglada tv-kocken Tina Nordströms fett- och sockerrika recept? Monika Ahlberg visar upp sig själv, sitt hem, familjen och vännerna och önskar läsarna »välkomna hem till mig» i plural (inte välkommen alltså). Som om boken vore gjord för att läsas i sällskap. Kanske är det därför den är stor som en världsatlas, för att hela familjen ska kunna bläddra tillsammans och peka ut de rätter som mamma ska laga.

Mat- och receptmässigt är detta bara en i raden av medelhavsinspirerade böcker i de brittiska kokbokspionjäreerna Elizabeth David och Claudia Rodens efterföljd. Lite mer tilltjafsad bara med mycket buljongtärningar i recepten och typiskt svenska krogmatstillag som rimmad torsk, smördegslingad sparris och tigerräkor med mangosås.

SUSANNE PAGOLD

VÅRT SVENSKA MATARV. EN KÄRLEKSFÖRKLARING. [37]
Torbjörn Boström, Joel Wåreus, Sune Jonsson m.fl. (foto)
Annica Lewander (red. och text)
Torbjörn Flygt m.fl. (betraktelser)
BOKFÖRLAGET ARENA / FÖRENINGEN ÅRETS KOCK

DET KARGA OMSLAGET talar inte sanning. Det gör inte heller baksidetexten. Inte bokryggen heller. Ingenstans röjs det faktum att denna bok om mat är fylld av bilder, främst fotografier, i lika hög grad som text.

Ett falskt anslag, som säger att kärleken till vår mat och musten i berättandet är den här bokens själ. Ingenting om fotografier. Listan på kockar, författare och journalister är lång. Fotografier? Nej.

I Torbjörns Flygts förord? Nej. Men vänder vi blad möter vi en idisslande kossa i ett svartvitt fotografi. Kossan vänder oss ryggen, kanske för att markera hur svårt det är att skildra ett kulturellt arv. Självt håller hon inne med historien liksom köttet och mjölken. Kossan startar en tjugo sidor lång resa i Sune Jonssons fotografier. Livet spelar huvudrollen, på taget, på kräftskivan, på åkern, vid floden, i studentmössa, med kaffefatet i hand. Maten, matarvet, finns i skarven mellan fotografierna. Det är vackert, varmt och vemodigt, som alltid i Jonssons fotografier.

Sedan kommer kockarna. Tio »Årets kockar» (1990–2000) presenteras enhetligt och skapar rygggraden i boken. Men det är fotografierna som är dess lunga och hjärta. Textpresentationerna är spännande, varierade och ibland överraskande. Men det är fotografierna som syresätter. De inlagda historierna och skräcknorna är roliga och avväpnande men det är fotografierna som pumpar runt blodet. Illustrationerna ger karaktär åt kockarna men återigen är det fotografierna som tränger under huden.

Torbjörn Boström har stått för porträtt-, miljö- och arbetsbilderna. Joel Wåreus har fotograferat alla maträtterna. De fria bilderna, idébilderna, vilka ibland knyter an direkt till texten och ibland förhåller sig obundna, är fotograferade av (förutom Sune Jonsson) bl.a. Björn Dawidsson, Carl Johan

De Geer, Bruno Ehrns, Gunnar Smoliansky och Lars Tunbjörk.

Kockarna i arbete skildras i raka reportagebilder. En övervakar kollegor, en bär hinkar och en leker med barn.

Matbilderna är mustiga i både form och innehåll. Dova tillbakahållna fingrar i ofta strama bordskompositioner. Glas, porslin, bestick, fat och dukar följer mustigheten och härstammar samtliga från femtio-, sextio- och sjuttioatalen. Varför? Vårt matarv sträcker sig väl längre bakåt (och framåt) än så. Är kockarna uppvuxna med dessa karotter? Tja, säg det. Trendigt? Ja, förmodligen. Där har vi kanske svaret. Trendens makt.

Ytterligare två aspekter på fotografierna är värda att ta upp. Samspel och rytmik. En närbild av persilja intill en bild av en hönsgrädd, en lada vid stillastående vatten intill en interiör i oskarp rörelse, en spade i potatislandet talar uppfordrande till en potatiskalare på ett bord. Spännande samspel.

Fotografierna breder ut sig över uppslag, helsidor, halvsidor. Närhet, avstånd, svart, vitt, färg, Vilhelm Moberg, redskapssiluetter, svampplockning, kebab, Slas, fiskar, Karlskogagryta och en naken zornkulla, allt i medryckande rytmik.

Vi läser och tittar. Och tittar igen.

BO BERGSTRÖM

BECKHOLMEN [38]
Joakim Kröger (foto)
Björn Sprängare, Björn Hallerdt m.fl. (text)
HAGMAN & CO ARKITEKTKONTOR AB

NÅR STÅTHÅLLAREN tar till orda för Beckholmens bevarande, borde saken vara biff. I synnerhet när projektet sponsrats av diverse kapitalstarka fonder, företag och stiftelser.

Boken gjordes i samband med Stockholms 750-årsjubileum för att sprida kunskap om ön. Denna är sedan 1995 en del av nationalstadsparken Ekoparken, och sedan hundratals år säte för maritim verksamhet. För att kunna fortgå krävs stöd – ståthållaren litat, den digra sponsorlistan till trots, varken på kommersiella krafter eller offentlig planering.

Det är tjugiset, det är historia, kartor. Och en hel del nytagna foton. Joakim Kröger gör vad han kan för att återskapa tidlöshet och historisk tyngd med gistna skutor där dagens nutida Stockholm ligger bakom dimridåer. Det är rejäl nostalgi från rostiga miljöer och trasiga bräder. Den ruinromantik – klassiska och tacksamma motiv i fotohistorien – som i vanliga fall skrämmer slag på kapitalstinna

sponsorer som hellre vill förknippas med välstädat modernitet, blir här både sinnebild och garanti för kvalitet, kontinuitet och utveckling

Återgivna byggnader och panoramavyer känns mer samtida. De är snygga, detaljrika och svala utan emotionella pålagor (precis som arkitekturfoto tenderar att oftast ta sig uttryck och visa arkitektens ambitioner mer än att skildra hur byggnaden fungerar i miljö.)

»Beckholmen bör inte bli ett tillrättat marin museum. Det är viktigt att behålla den aktiva maritima miljön. Ökad tillgänglighet till ön ger bättre säkerhet och ökad omtanke om miljön. Detta leder i sin tur till ett bättre förvaltande av de kulturhistoriska värdena på Beckholmen. Att etablera Beckholmen som en attraktion i staden, att på allvar sätta den på Stockholms karta, borde inte vara en svår sak. Beckholmen har förutom sitt fördelaktiga geografiska läge i staden en för Stockholm och Sverige unik och viktig historia och omfattande kulturhistoriska värden att slå vakt om och utveckla.» skriver Björn Hallerdt. Ja, boken fungerar som en genomarbetad och illustrerad anslagsframställning – formuleringarna är som gjorda för Statens kulturråds anslagskanden och regeringens budgetproposition.

Så knussla inte nu utan lätta på plånboken! I slaget om Stockholms olika marina holmar, där t.ex. Liljeholmen och Långholmen säkert också vill ha en bit av upprustningskakan, har nog Beckholmen tagit ledningen.

MARIE NILSSON

EN GANG I SVERIGE [39]
Hans Hammarskiöld (foto)
Kerstin Fried (text)
BYGGFÖRLAGET

NÅR JAG FLYTTAT till Stockholm var det på Skansen jag varseblev mitt ursprung och min hemtraktas historia och byggnadsskick. Hemmablindheten släppte bland gårdarna och turisterna och närhelst min hemlängtan blev för stor gick jag dit. Först senare har det gått upp för mig att den bild av Sverige som förmedlas på Skansen är mycket subjektiv; att den är färgad av de politiska och romantiska strömningar som odlades av den bildade medelklassen under artonhundratalets andra hälft. Skansen är i högre grad ett monument över den industrialiseringskritiska och konservativa rörelsens syn på det egna landet än en antikvariskt korrekt bild av gammelsverige.

Följaktligen får den författare och fotograf som – med utgångspunkt i Skansens byggnadsbestånd och miljöer – gör en bok om livet i Sverige ett problem att brottas med.

Men de har gjort det lätt för sig. Texten är en enkel skildring av vardagsliv, byggnadskick, högtider, hushållning och folkstro i stads-, allmog- och herrgårdsmiljöer. Lite väl enkel ibland, summarisk skulle man kunna säga. Översatt till ett annat språk skulle den kunna ge en bra översikt för någon från ett annat land. För en svensk är den ytlig i överkant.

Men bilderna är fina; tagna uteslutande i naturligt ljus och tryckta på ett matt papper som understryker motivens vardaglighet. Med undantag för några landskapsbilder har Hans Hammarskiöld tagit samtliga bilder på Skansen, och statister i tidstroga kläder uppträder för att ge scenerna liv. De är så duktiga på Skansen; det är lätt att försjunka i de detaljrika miljöer de skapat: den smutsiga, torra tvålen i zinkhon, strömmingen i sin stekpanna, den spruckna murstocken och det skräpiga golvet i Älvrosgården.

PO TIDHOLM

FLYGFOTO STOCKHOLM [40]

Nils-Åke Siverrson (foto)
Roland Svensson (text)
TRAFIK-NOSTALGISKA FÖRLAGET

1858 STIGER Félix Nadar upp med sin luftballong över Paris och tar historiens första flygfoto. Bilderna över Place de l'Etoile visar en stad i förändring. Baron Haussmanns stadsplan är ännu ej fylld av bebyggelse och blottar kaotiska baksidor av den parisiska stadsväven. Kanske föds redan här modernismens strävan efter den genomlysta staden där bakgårdarnas obskyra grogrund ersattes av ett kontrollerat parklandskap?

Att utforska och sedan beskriva och klassificera det okända blev från 1870-talet fotografins roll i händerna på den framväxande geografiska vetenskapen. Luftperspektivet var den ultimata vinkeln för de vetenskapliga iakttagelserna och flygfotot kom så småningom att utgöra underlag för den militära karttecknaren och därefter för den civile arkitekten. Känslan av överblick och kontroll förbinder flygfotografiet med stadsbyggnadskonsten. Inför varje stadsbyggnadsuppgift ställs ett flygfoto till förfogande, och flygfotografen själv tycks ständigt fascinerats av staden, den byggda miljön eller av människans spår i natur och landskap.

Detta gäller också i högsta grad flygfotograf Nils-Åke Siverrson som blickar ner över Stockholm och noterar stadens historiska förändringar samt sentida och pågående byggprojekt. Med stöd av Roland Svenssons texter ges i *Flygfoto Stockholm* glimtar i cirklar utifrån slottet och Gamla Stan, till Sigtuna och landskapet vid Birka. Bilderna är tagna i hårt ljus med mycket svärta.

I förordet säger Siverrson att han inte har någon ambition att teckna stämningsbilder utan snarare ge »god läsbarhet och mycket information» om det storstockholmska landskapet. Kanske skulle då Siverrson valt en annan författare för att kommentera och komplettera sitt bildmaterial? Svenssons text är inte ointressant och den innehåller en hel del historiska och nutida fakta, men där finns också mycket trivial information följt av många utrops-tecken. Texten har också en kåserande ton som snarare påminner om en säljande turistbroschyr än att vara den analyserande och beskrivande text man hade önskat sig i sammanhanget. För med denna text blir Siverrsons anspråk på bildernas objektivitet märklig. När textens ton är så lättamt »stockholmiansk» saknar man paradoxalt nog just de vykortsstämmingar som texten frammanar.

Kanske finns det en nästa Stockholmsbok för Siverrson att göra – utan text, tyst och än mer iakttagande? För bäst blir faktiskt Siverrson när han släpper sin ambition på informativt inhämtande och låter sig fångas av mönster och stämningar i stadens utkanter, så som i spårrområdena i Vällingby, bilupplagen i Södertälje, Tallkrogens småhusområde eller SJs verkstäder i Hagalund. Här, snarare än i välbekanta bilder från Gamla Stan och från Riddarfjärden och Ångbåtens dag, finner man en genuin känsla för Stockholm och för de landskap som ännu finns kvar att upptäcka och beskriva.

HENRIETTA PALMER

DESTINATION KASINO [41]

Torbjörn Bergkvist (foto)
Erika Moll (text)
BERGKVISTS REKLAMFOTO

NORRA HAMNEN – EN NY STADSDEL VÄXER FRAM [42]

Kalle Lind (foto)
Jonas Nilsson, Stephan Wagner (text)
HELSINGBORGIS DAGBLADS FÖRLAG

DET HAR BLIVIT allt vanligare med böcker i gränzonen mellan reklaminnehåll och förpackning med anspråk på redaktionell trovärdighet. En slags glidande informationsgenre där diffus avsändare är ett

[36]

[37]

[38]

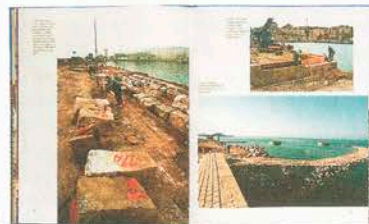
[39]

[40]

[41]

[42]

[43]

kännetecken. Men en tydlig redaktionell förpackning är inte heller alltid en garanti för en tydlig bildberättelse.

Om förvandling från järnvägsstation till kasino handlar *Destination Kasino*. Den säger en hel del om offentlig sektor och vilka satsningar som görs på nationell infrastruktur. 1875 invigdes Sundsvalls järnvägsstation och 2001 bygger fastighetsaktiebolaget Norrporten om den gamla stationsbyggnaden – som har haft annan verksamhet sedan 1927 då ostkustbanan byggdes med ny järnvägsstation – till Sveriges första internationella kasino (riksdagen har fattat beslut att landet ska ha upp till sex stycken). Boken innehåller lite historik, projektering, ritningar och dokumentation via kapitel om bla rivning, grundvattensänkning, huslyft, grundläggning, fasaden, interiör och byggsäkerhet.

Torbjörn Bergkvist har fotograferat ombyggnaden och fångat ett komplicerat och storslaget projekt med ett generöst och ambitiöst bildmaterial i färg och svartvitt. Förstås finns många översiktsbilder över hur bygget fortskrider, men boken innehåller också många porträtt där byggjobbarna tillåts vara individer. Det känns att de är förtrogna med Torbjörn Bergkvist och att han avsett till till fotografieringen.

Så länge Bergkvist skildrar ombyggnaden är det intressant men bilderna av färdiga interiörer är tristare. Och invigningskapitlet med uppdraget citat från Svenska spels vd Meg Tivéus är en pinsamhet, liksom de interna rygdunkningarna i de sista kapitlen. Överlag är texterna som reklamtexter ur Norrportens egen historieskrivning och marknadsföring. Och det förtar faktiskt intrycket av ambitiös trovärdighet vad gäller fotodokumentationen av ombyggnadsprocessen.

Ingenstans står tydligt angivet vem som har gett ut boken. Avsiktligt eller bara en fädäs? Men eftersom texten lovprisar byggföretaget läser jag förstas bilderna på samma sätt; för bilder säger sällan mer än några ord – och oftast säger de samma sak som orden bredvid. Så även om Torbjörn Bergkvists bilder håller hög kvalitet och är redovisande kan jag inte låta bli att undra över vilka bilder som *inte* kom med och varför dessa valdes bort. Var det sådana som inte passade in i Norrportens image?

NÄSTAN KOMISKT LIK i uppbyggnad är *Norra hamnen*, där Kalle Lind under fyra år följt arbetet med byggandet av ny stadsdel i Helsingborg. Det är lite historia, byggprocessen, stadsmiljö, folkvimmel kring Bomässan -99 och invigning med kronprins-

essan Viktoria.

Kalle Lind fotograferar i många olika riktningar och det känns som om han vill berätta många saker. Även i denna bok är byggbilderna de bästa; några i suggestiv färg och form från det nya hamninloppet. Också här finns namngivna byggjobbare, men de är ofta statister; för *Norra hamnen* är ett porträtt av stadsförvandling på alltför långt håll och det blir ottydligt, trots att tråkiga överskrifter pekar ut vad fotografen vill att man ska se – om läsaren mot förmodan inte direkt uppfattar det.

Som helhet ger *Norra hamnen* ett slarvigt intryck med alltför kontrastrika bilder, åskblå himlar och utfrätta högdagrar. Även bildtexterna bidrar till detta: »blev en fullträff, även vädermässigt«. Jag ser att saker händer men känner inget. Vem är avsåndare och vem är tänkt mottagare? Vad vill han berätta? Utgivaren borde vara garant för en solid redaktionell produkt, men vad hjälper denna journalistiska objektivitetsinramning när livet i hamnen presenteras som en vykortssatsning med bryggdans och solnedgångar.

För att göra en bättre journalistisk produkt med lösgjorda motiv och bildvinklar krävs tid (och pengar). I en trovärdig berättelse måste också finnas plats för problematisering och skuggsidor; skuggor som inte bara beror på underexponeringar.

MARIE NILSSON

UTFLYKTER I DET GRÖNA [43]

Åke E:son Lindman (foto)
Johan och Maria Kindblom (text)
WAHLSTRÖM & WIDSTRAND

»UTFLYKTER I DET gröna« heter den och sällan har jag sett en grönare bok. På sida efter sida visar sommargröna träd och buskar och häckar och gräsmattor upp sig i effektfulla tablåer. Ibland kan växtligheten te sig som leende pastorala grupperingar, ibland som anslående monumenta panoramor eller kontemplativt hemlighetsfulla gömställen. Överallt är naturen arrangerad, hårt tuktad, fast det inte alltid är meningen att det ska märkas.

Det handlar om parker och trädgårdar i Sverige, 29 små och stora anläggningar från Ystad upp till Nordingrå som presenteras i korta informativa avsnitt skrivna av Maria och Johan Kindblom. Några är privata trädgårdar. Några är välkända slottspark. Här finns en plantskola och en brukspark. Trädgårdsföreningen i Göteborg och Julita gård utanför Katrineholm.

Urvalet verkar nyckfullt. Men det gör inte så

mycket, för de planteringar som paret Kindblom fastnat för tycks vara sådana som de blivit nyfikna på, där det finns något intressant att upptäcka och en historia att berätta. Och det sätter spår. Det är inga djuplodande texter, men i gengäld flyter de lätt och är roliga att läsa.

Det är i alla bilderna grönskan breder ut sig i *Utflykter i det gröna*. Författarna är intresserade av lite av varje och skriver om både blommor och blad. »Våren är kanske den bästa tiden att besöka slottsparken, då hela marken är täckt av blåsippor, vitsippor och gullivor«, noterar de i avsnittet om Rosersbergs slott. Om Kinaparken utanför Askersund kan de inte avgöra vilken årstid som är vackrast: »när körsbärsträden blommar och marken är täckt av förgätmigej och blåsippor – eller på vintern när mörka träd avtecknar sig mot den vita kalkstenen«.

Men i Åke E:son Lindmans vackra fotografier syns ingenting av detta. Här råder evig sommar. Vårens ljuva blomsterängar, höstens praktfullt blossande förfall och vinterns svartvita stramhet har han inte ögon för. Det är grönskan han fascinerar av, de fasader, rum och kvarter som träd och buskar formar. Blomorna blir på sin höjd kulörta prickar i en grön arkitektur.

I ett intressant förord skriver landskapsarkitekten Torbjörn Andersson om trädgården som en paradisdrom. Och detta är Åke E:son Lindmans version av paradiset: en ständigt grön oas. Och just som oaser i öknen ofta lär göra, framstår hans trädgårdar som hägringar. Paradiset tycks mycket avlägset och verkar vara tomt på människor. Bara i några få bilder finns de där, fast så långt bort att de knappt syns, som om de var på väg att zooma ut och försvinna in i lövverk och gräs. Det är lätt överkligt men mycket anslående.

TORKEL RASMUSSEN

UTSIKT FRÅN EN TROTTOAR [44]

Kristjan Aunver (foto)
Martin Landahl (text)
TERMOS

ETT KÄRLEKSFULLT, personligt och poetiskt stadsporträtt gör Kristjan Aunvers och Martin Landahl i *Utsikt från en trottoar*, där de flanerar i Uppsala. Fotografier och text löper sida vid sida i ett lågmält, lite rapsodiskt berättande; närmar sig ibland schablonen men klarar sig oftast förbi.

Detta är Aunvers och Landahls fjärde gemensamma bok om staden. De håller sig nära varandra

och ibland alltför nära. När till exempel texten handlar om Fyris värfod i mars och bilden också föreställer ånder på Fyris blir berättelsen inte större, tvärtom känns det som om text och bild naggar på varandras integritet. Men det finns andra exempel då text och bild bägge bidrar med var sin del till en större gemensam historia.

Boken innehåller många snapshots från ganska charmlösa stadsmiljöer som bushållplatser, brobyggen och husvagnsupställningsplatser. Mer känsla i bilderna blir det när Kristjan Aunver går närmre sina motiv och ser detaljer som en bortglömd vante eller en regnig gångbro. Jag gillar de vardagliga utsnittet och lekfullheten i hur olika sorters motiv blandas. Tyvärr förtar ett grått tryck helheten och det lilla bokformatet gör inte heller fotografierna rättvisa. Och bindningen, hjälp! Mitt exemplar tälde inte många bläddringar innan sidorna började falla sönder. Förhoppningsvis var det ett ovanligt dåligt måndagsexemplar.

MARIE NILSSON

MÖTEN I MEDELHAVET / KORSIKA OCH SARDINIEN [45]

Siv & Key L Nilson
PRISMA

NYA PARKER I PARIS [46]

Sten Leijonhufvud
SVENSK BYGGTJÄNST

RESANDETS MAGI [47]

Kurt Kihlberg m.fl.
FÖRLAGSHUSET NÖRDKALOTTEN

KORTFATTADE TEXTER informerar om gröna turistmål i *Nya parker i Paris*. Det handlar både om stadsdelsparker, närträdgårdar och planerade promenader, förpackade i fickvänlig volym. Sten Leijonhufvud är arkitekt och hans textpresentationer visar intresse och kompetens; även i bilderna finns arkitektens öga bakom motiv och bildvinklar.

»Författarens fotografier skall locka till besök« står att läsa på bokens baksida. Nu vet jag inte precis ifall dessa är dragplåstren, eftersom de i tryck är grå och kontrastlösa och dessutom alldeles för små. Behållningen ligger i de sakkunniga texterna.

KURT KIHMBERG, med många resor och böcker bakom sig, ger ut *Resandets magi*, *Naturens underverk och bergens lockelser*. Uppbyggnaden med essäer, bildsviter och uppslag där inbjudna vänner och skribenter får presentation och utrymme påminner om tidigare böcker.

Denna skildrar »upplevelser bland jordens mest

Rosenbergs liv och verk.

Jan-Peter Lahalls samstämmiga fotografier lägger till ytterligare dimensioner, samtidigt som de estetiskt ger boken egen karaktär. Till skillnad mot Ullabritt Jonssons mer instrumentella fotografier, skapar Lahall stämningsslagen i sina landskapsbilder. (De ska ju inte heller representera någon särskild geografisk ort utan just fånga magin i en plats.) Lahall arbetar med reducerad, mjuk färgskala. Han bygger väl koncentrerade motiv mot oskarp bakgrund, där linjespel och konturer byggs av färgen. Kanske blir det väl romantiskt ibland, men det går att överse med.

Absolut bäst är fotografierna av fåglar; han måste ha lagt ner hur mycket tid som helst på att fånga alla fågelarter. Till dessa finns informativa bildtexter som är citat ur Rosenbergs egna böcker. Det är så bra genomfört att det ibland är svårt att avgöra vem som ackompanjerar vem. Rosenberg lever vidare.

MARIE NILSSON

ROVDJUR [51]

Magnus Elander, Staffan Widstrand (foto och text)
Johan Lewenhaupt (text)

I LAPPUGGLANS SPÅR [52]

Göran Ekström
BOKFÖRLAGET MAX STRÖM

DE VÄJER INTE för det kontroversiella. Med kunskapsinitiativet »De 5 stora« ville Elander, Lewenhaupt och Widstrand skaffa sig en egen bild av hur rovdjursverkligheten kan se ut på ort och ställe, ur olika synvinklar och sedd genom många människors ögon. Rovdjuren som avses är varg, björn, lodjur, järv. Och människan.

Resultatet av resor, enträget arbete, stor uthållighet och kunskap blev en fantastisk bok. Författarna problematiserar både i bild och text i en kombination av reportage och debattinlägg där människor med olika åsikter får komma till tals.

Och det är häftig fotografi långt från dekorativ men intetsägande naturbildsgenre. Dels får vi vara voyeur och erbjuds ta del av svåråtkomliga motiv – i och för sig grunden i många sorters fotografi. Men utgångspunkten – densamma som i klassisk dokumentärfotografi, dvs. att förutsättningslöst söka sig till det utsatta, gränsområden, det farliga – leder till att fotografierna lämnar de konventionella djurporträtten. De har en hållning och ett starkt intresse. Och det märks. Att ha lyckats fånga unika motiv kan ju presenteras som en serie naturklickar, men boken håller en saklig ton.

Sedan klarar Elander och Widstrand också att göra spännande bilder. Jag vet inte om någon naturfotograf tidigare kommit så nära bröderna von Wrights grymma och uttrycksfulla djurillustrationer. När texternas problematik framöver kan kännas överspelad, kommer bildmaterialet att fortleva.

BETYDLIGT MER traditionell är *I lappugglans skog* från samma förlag. Göran Ekström berättar i text och bild om den ursprungliga naturen via det nordiska skogslandet. Ekström är väl förtrogen med och i sin miljö och sina motiv och visar många närgångna fågelporträtt. Texterna utgår från fotograferings-tillfällena, men de tyngs av språkliga klichéer och hans egna värderingar som ibland blir väl beskäftiga: »Men överlever de små dunbollarna den här känsliga perioden och får växa till sig blir de förvandlade till vackra vildmarksmusikanter, som framöver kommer att sprida härlig stämning i sena sommarkvällar runt någon fiskrik skogssjö med djupt klarvatten.«

MARIE NILSSON

ISTID [53]

Ulf B Jonsson (foto)
Fredrik Emdén, Svenolof Karlsson (text)
SELLIN & PARTNER

FÖRR ELLER SENARE kommer alla tokiga människor till Jukkasjärvi. Det påståendet inleder boken Istid och förtäljer hur det egentligen var när ishotellet kom till. Och det kanske stämmer att man måste vara lite tokig för att genomföra ett sådant projekt – och dessutom lyckas. Man förstår att eldsjälens och äventyrarens Yngve Bergqvist, den drivande kraften, nog ansetts litet udda. Han var också omgiven av fler visionärer med »galna« idéer i skapelsen av det som blev ett världsberömt turistmål, vid världens ände.

Ulf B Jonsson har dokumenterat hotellbygge och användning, liksom andra turistattraktioner som är del i projektet. Det är fotografier på isblock, ismöbler, dop, bröllop, konferenser och barliv i isig inredning, sameläger, konstnärsporträtt. Snyggt och magnifikt.

Någonstans står det att isen innehåller alla färger, men i boken finns mest reflektioner av turkos och blått i olika nyanser; det ger ett både läckert och kyligt intryck. Det är säkert så det känns att vara på ett hotell helt omgiven av is.

MARIE NILSSON

SKÄRGÅRDSVÄDER [54]

Jeppe Wikström (foto)
Lage Larsson, Jonas Ekblad (text)
BOKFÖRLAGET MAX STRÖM

VÄDER ÄR INTE bara konversation. Det är dessutom både en vetenskap och något som berör oss alla mer eller mindre. Nu har det dokumenterats i ord och bild i boken *Skärgårdsväder* av Lage Larsson, som varit verksam som marinmeteorolog, Jonas Ekblad, båtjournalist och Jeppe Wikström, fotograf.

Boken behandlar i första hand vädret i Stockholms skärgård, men det innehåller ändå många typer av väderlekar och man håller sig därför med hela sju stycken årstider, där var och en får sitt kapitel.

Människor som bor eller seglar i skärgården befinner sig alltid nära vädret – hur nära förmedlas väl av Wikström i närmare tvåhundra bilder av allt från upprörda hav och dramatiska molnformationer till blanka isar och total stiltje. Här skiftar hav och himmel i alla nyanser mellan svart och silvervitt. Lågtryck, högtryck, hägringar, förfrusna öar, fartyg klädda i is och vårens första värmande solstrålar – allt finns med.

Att det är vackert i skärgården är välbekant och Wikströms bilder motsäger inte det, men skärgården i sig är inte hans motiv utan – som sagt – vädret. Kanske är det därför han i så hög grad håller sig till ytterskärgården där landskapet mest består av kala hällar och kobbar. En miljö som inte tränger sig på utan lämnar plats för vädrets makter att spela upp hela sin repertoar. Här framträder de helt öppet.

Kärnan i *Skärgårdsväder* utgörs av den informativa texten och bildmaterialet följer Larssons meteorologiska framställning, förklarar och tydliggör den. Men bilderna ska samtidigt fungera som bokens dragplåster. Att förena den pedagogiska ambitionen med ett spännande formspråk är svårt och Wikström lyckas heller inte med det. Det personliga uttrycket får litet utrymme och kvar blir istället en lång rad bilder som till största delen känns ointressanta. Väder har helt klart sina bildmässiga begränsningar.

EVA DANDANELLE

CHORDS NO. 1-17 [55]

Anders Krisar
JOURNAL

KULISSERNA TILL Expedition Robinson möter datorspelens lätt surrealistiska grafik. Någonstans smyger en akvarellmålare omkring och letar utsnitt. Någon från turistbyrån jagar bilder till nästa säsongskatalog. Och när dagen går mot skymning ser det

ut som om ett radioaktivt ämne läckt ut och färgat landskapet i kulörer från 1980-talets strandplanscher. Men vad för associationer Anders Krisars sjutton storformatsbilder från La Digue i Seychellerna än leker med, är de själva renodlade och genomvakra: naturromantik driven till sin absoluta spets med en perfektionism och fascinerande sparsamhet i uttrycket som skulle gjort topografen i Ansel Adams avundsjuk.

Det är en rogvande bok. Här ska landskapet se ursprungligt och orört ut, så som turistmålet Seychellerna ter sig i västmänniskors drömmar om den före detta kolonin som »oexploaterat« undantag – turismens lyxvit till vilken man flyger i isolerad liggstol. Man tänker att de här bilderna kanske inte är så långt från de senaste decenniernas ideologiskt kommenterande landskapsfotografi som det först verkar.

Chords No. 1-17 är avsiktligt högtidlig, vilket förstärks av den bifogade cd:n med ett pianoackord för varje bild. Det är som i fotoklubbarnas natur-excesser fast med smakfullhet istället för galna filter (Anders Krisar är också grafisk formgivare och pianist). I det till synes orörda är de kor, som spatsrar i ett par av bilderna under långa slutartider, det enda som visar att det här inte är en påhittad, okänd planet i en Hollywoodfilm. De slöa fartränderna efter deras rörelser är likaså det enda som tillåts vara det minsta slumpartat.

MALENA RYDELL

DEN ÅTTONDE DAGEN [56]

Hans Strand (foto)
Bo Landin (text)
SCANDINAVIA PUBLISHING

FOTOGRAF HANS STRAND och författare Bo Landin tar i boken *Den åttonde dagen* de stora greppen och blickar över tid och rum. Det handlar om skapelsen och dess förgänglighet. Landin belyser den geologiska utvecklingen och Strand porträtterar landskapen som formgivits genom årtusenden av naturens krafter, väder och vind.

Strand fokuserar på vildmarken runt om i världen, storslagen och ofördärvad av miljöförstöring. Han är ute efter det ursprungliga, den sanna naturen som han med sina bilder framhåller som ett fördömligt exempel. De kan, hoppas han, väcka engagemang och få oss att känna ansvar för miljöfrågorna.

Att Strand själv är hängiven naturen vittnar hans fotografi om. Den ger uttryck för en begeistring och precision som stundtals liknar idealisering. Då

påminner hans bilder om en del 1800-talsmålares romantiska landskap. När teknik, ljus och komposition förenas i en nästan överklig exakthet, ger naturen mer intryck av scenbilder, ljussatta av fotografen. Som om naturen poserade. Det är en sorts bilder som är präglade av ett nära nog andligt förhållningssätt.

Den knivskarpa perfektionismen går igen i alla bilder, men det gör däremot inte den högtidliga, teatrala tonen – som tur är. Istället får Strands känsla för naturens former, mönster och egen dramatik göra sig gällande. Genom att utesluta storleksförhållanden gör han betraktaren osäker på motivet och dimensionerna. Och när de inte är så självklara längre, fungerar hans bilder bäst. Då sätter de igång både fantasi och funderingar.

EVA DANDANELLE

Texten har tidigare varit publicerad i Foto

RUM TAR TID [57]

Rolf Wohlin
ARKITEKTUR FÖRLAG AB

DET ÄR UPPLYFTANDE när en lärd besitter ett språk som gör kunskapen rättvisa. Men med det växer också kraven. Till en början infrias de i bildkonstnären, poeten, filmaren och kulturjournalisten Rolf Wohlins essäbok *Rum tar tid*. Wohlin reser mellan olika historiska platser för att uppleva arkitektur, oftast med ekologin och psykologin som stöd. Han spårar till en början gud i olika byggnader. Ämnet håller samman allt. Det gör inget att essäerna kryddas med en hel del utflikningar om litteratur, årtal, mat, barndom, filosofi med mera.

Tyvårr tappar boken styrfarten efter en tredjedel. Mycket har att göra med att det inte längre går att uppfatta ett tydligt ämne. Inget håller längre samman essäerna. De blir onödigt fragmentariska. Flera iakttagelser, till exempel de om offentliga platser i titelessän, slår lätt knut på sig när jag prövar dem mot verkligheten, säger allt och inget. Visst, essäerna tar sig i slutet, där barockens förhållande till gud behandlas. Men det är samtidigt lite för sent.

Boken hade förmodligen gjort sig bättre renodlad och tunnare. Alltför många tidigare publicerade texter har infogats. Nu framstår den mer som en samlingsvolym än som en bok med ett angeläget budskap.

Rum tar tid lanseras som lika mycket fotografi- som essäbok. Men tyngdpunkten ligger otvetydigt i texterna. Fotografierna, som alla är i färg, har pre-

cis som texterna historisk arkitektur i fokus fastän det lika ofta är händelser och situationer runt omkring dem Wohlin skärper blicken på. Ibland är det en flock fåglar, ibland är det hotellfrukosten, ibland en man som råkar passera förbi. Det liknar ett slags minnesanteckningar, ett stöd till essäerna. Kvaliteten skiftar. Vissa av fotografierna påminner om turistvyer. Alltför få har samma hotfulla och grafiska pregnans som bilden av Gaudís bostadshus Casa Milá fångat efter mörkrets inbrott.

TOMAS LAURI

STADEN [58]

Jeppé Wikström
BOKFÖRLAGET MAX STRÖM

MEST FÅGEL är Jeppé Wikström fortfarande i kompaktupplagan av *Staden*, ett personligt porträtt av Stockholm i text och foto (tidigare utgiven som coffee table-bok). Hård pärm, med för detta format ovanligt tjockt papper, gör boken lite bångstyrig att hantera. Men pocketstorleken är behändigt bärbar och text och bild härbärgeras på mer likartade villkor.

Fotografierna ovanifrån och de stora vyerna dominerar ännu i den något omarbetade versionen. Fast de storslagna stadsöversikterna får lite svårt att hävda sig; dessutom är de ofta väl kontrastrika och igengrodda i skuggorna. Flera av dem behöver faktiskt visas på större utrymme för att göra detaljrikedomen och därmed motivet, fotografiet och fotografen rättvisa.

Som stadsflanör intar Jeppé Wikström också fiskperspektiv på jakt efter udda infallsvinklar i möten mellan mänskligt liv och stadsmiljö – resultatet blir lite ojämnt med en blandning av nya perspektiv på välkända platser och bilder med förutsägbar kontrastverkan. Bästa är han mittemellan fågel och fisk samt när han lämnar de dramatiska kompositionerna och det vackra vädret (vilket han också visade i boken *Perspektiv på Stockholm*). Obetalbar är bilden där han via en huttrande småbarnspappa vid ett övergångsställe nära Slussen fångat hur vidrigt ruggig hösten kan te sig.

MARIE NILSSON

Årets vinnare av BÄSTA FOTOBOK, övriga nominerade böcker samt tidigare års resultat presenteras på sidan 34 och framåt.

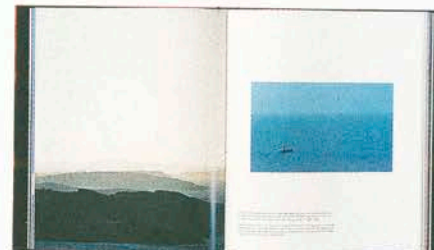

En björnhannes död

[52]

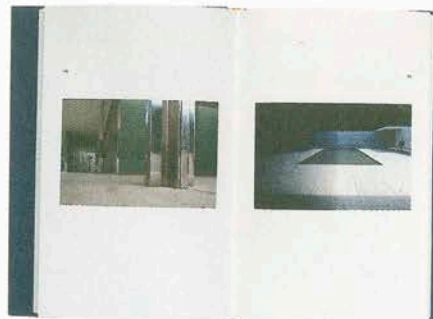
[52]

[54]

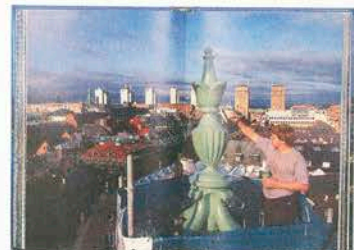
[55]

[57]

[56]

[58]

BÄSTA FOTOBOK 2003

CHORDS NO. 1-17

Anders Krisar

JOURNAL

Se även recension på sidan 31

UTMÄRKELSEN BÄSTA FOTOBOK 2003 går till Anders Krisar och Chords No 1-17 för hans stillsamma berättartan där varje uppslag leder betraktaren ytterligare ett steg in i en överraskande bildupplevelse. Med valör, färgrikedom och egensinne lyckas Anders Krisar framställa den paradisiska stranden i ett helt nytt ljus.

Boken är väl formgiven med omsorg om hantverket i alla detaljer. På ett sätt som är föredömligt för fotoboken får fotografierna berätta en historia på ett helt eget språk där ord är överflödiga.

Särskilt glädjande anser juryn det vara att en debutant tagit sig förbi så många etablerade fotografer.

ANDERS PAULRUD, FÖRFATTARE

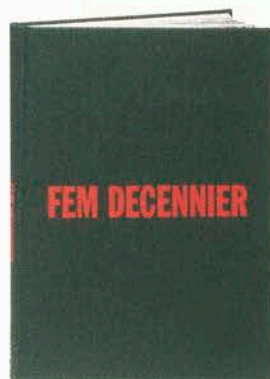
STEFANIA MALMSTEN, FORMGIVARE

ANN-CHARLOTTE GLASBERG, KULTURJOURNALIST

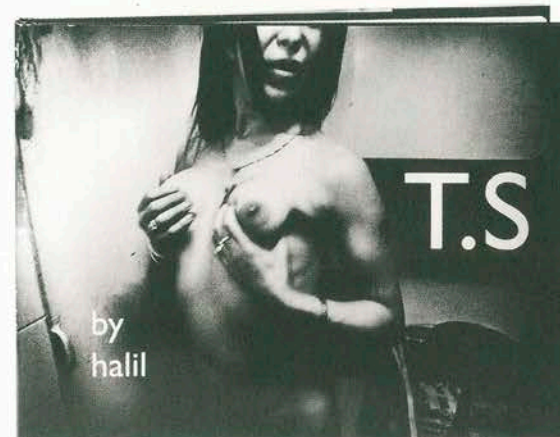
PER LINDSTRÖM, FOTOGRAF

ÖVRIGA NOMINERADE FOTOBÖCKER 2003

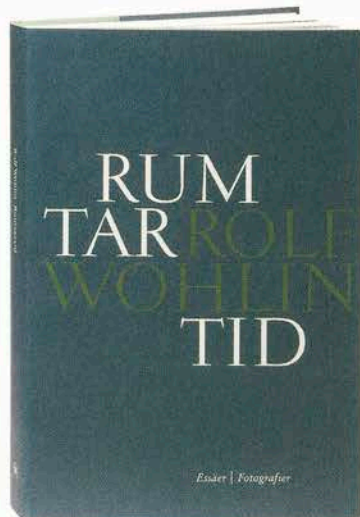

FEM DECENNIER
Torbjörn Andersson (foto)
Per Svensson (text)
MALMÖ MUSÉER
Se även recension på sidan 3

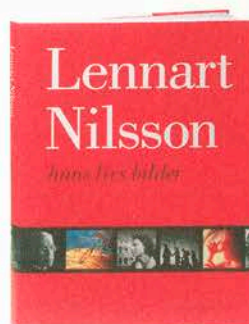
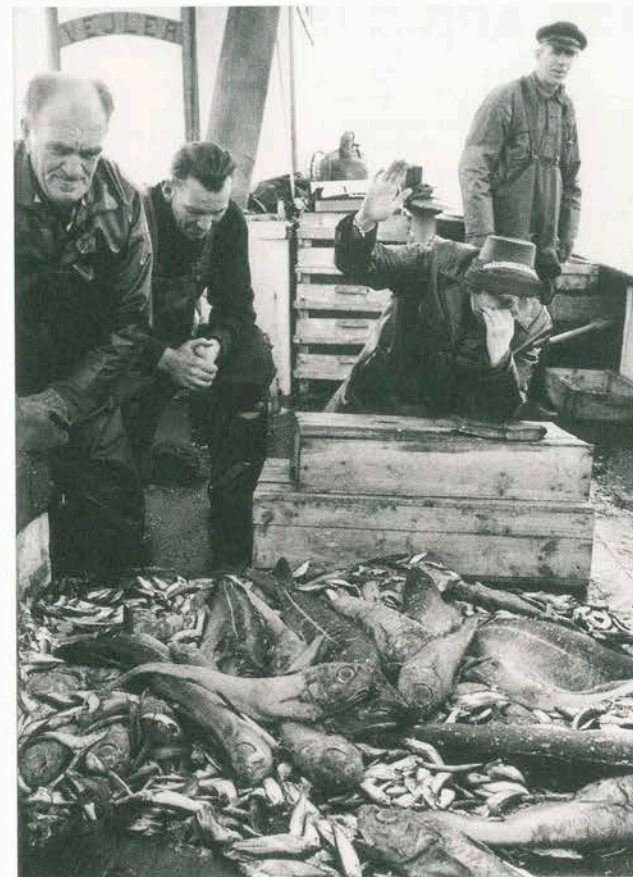
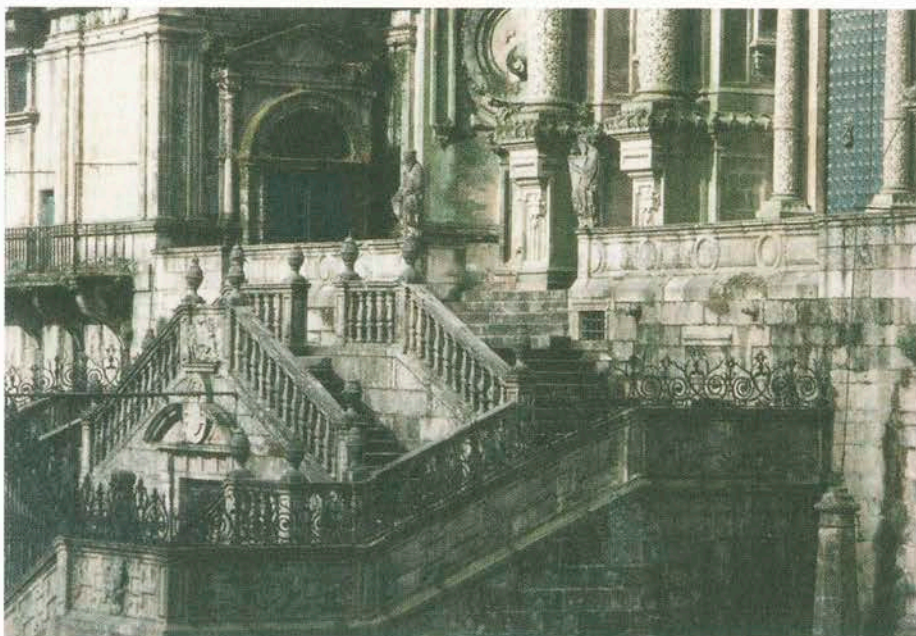

T.S
Halil (foto)
Göran Odbratt (text)
FOCUSKOP
Se även recension på sidan 18

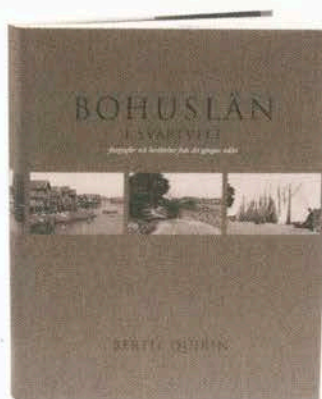

RUM TAR TID
Rolf Wohlin
ARKITEKTUR FÖRLAG AB
Se även recension på sidan 32

LENNART NILSSON / HANS LIVS BILDER
Lennart Nilsson
BOKFÖRLAGET MAX STRÖM / BONNIERS
Se även recension i förra årets bokbilaga »Bästa fotobok«

TIDIGARE ÅRS BÄSTA FOTOBOK

Bästa fotobok 2002

BOHUSLÄN I SVARTVITT. FOTOGRAFIER OCH BERÄTTELSE FRÅN DET GÅNGNA SEKLET
Bertil Quirin
QUIRIN FÖRLAG

JURYNs MOTIVERING: »Bohuslän i svartvitt» är en kärleksförklaring till fotografiet.

Med personliga texter och ett konstnärligt gestaltat arkivmaterial levandegör Bertil Quirin historien och speglar en pågående förändringsprocess, som får ytterligare resonans genom ett konsekvent nu-och-då-perspektiv.

»Bohuslän i svartvitt» är inte bara en soloprestation, där upphovsmannen svarar för alla delar i bokens tillblivelse, utan en kulturgärning.

LARS HALL, ANNIKA KARLSSON-RIXON,
GÖRAN WIDERBERG & JANNIKE ÅHLUND

Övriga nominerade böcker 2002

THE HASSELBLAD AWARDS
Boris Mikhailov
HASSELBLAD CENTER
CEAUSCESCUS BARN
Kent Klich
JOURNAL

FOTOGRAFIER FRÅN SLUSSEN I STOCKHOLM 1952
Gunnar Smoliansky (foto) Carl-Johan Malmberg (text)
BYGGFÖRLAGET KULTUR, STOCKHOLM

OFFICE/KONTOR
Lars Tunbjörk
JOURNAL

Bästa fotobok 2001

BERÄTTELSE FÖR LEVANDE
Ewa Stackelberg
JOURNAL

JURYNs MOTIVERING: Ewa Stackelbergs »Berättelse för levande» gestaltar sorgen efter en död make. Den blir till en kärlekshandling. I hennes mörkrum framträder bilden av döden från den levandes horisont: överraskande färgrik, vacker och full av energi.

NILS DEGERMAN, INGRID ELAM,
MATTIAS JOHANSSON & TOMAS TIDHOLM

Övriga nominerade böcker 2001

OCH HIMLEN DÄROVAN
Jens Assur
BILDA FÖRLAG
GUIARRA PORTUGUESA
Robert Blombäck
HIPPIE MEDIA.NU

MOMENTS IN BETWEEN
Jens Olof Lasthein
JOURNAL

BOXARE
Thomas Wägström
RASTERS FÖRLAG

Bästa fotobok 2000

STOCKHOLMS SATELLITER
Per Skoglund
BYGGFÖRLAGET

JURYNs MOTIVERING: Priset för Årets fotobok 2000 tilldelas »Stockholms Satelliter» av Per Skoglund med

text av Jerker Söderlind, för bilder som med visuell pregnans och dubbelbottnat fokus gestaltar rekordårens arkitektur.

J H ENGSTRÖM, JOHANNA EKSTRÖM,
KRISTINA LINDSTÖM & CHRISTER JONSSON

Övriga nominerade böcker 2000

SPEJARE I SÖTALET
Tor Dal
HÖJERINGS BOKFÖRLAG

I ASIENS TID
Stig T Karlsson
ORDFRONT

FROM ONE SIDE TO THE OTHER
Lennart Olsson
BYGGFÖRLAGET

PYLONIA
Henrik Saxgren
JOURNAL

Bästa fotobok 1999

EL NIÑO.
EN BERÄTTELSE OM GATUBARN I MEXICO
Kent Klich
JOURNAL

JURYNs MOTIVERING: För ett arbete som utmärks av precision, energi och stilla ursinne, och som imponerar genom sin uthållighet och konsekvens. De svartvita fotografierna lyfter med bokens säkra form och generösa format.

PETER ENGLUND, CARMILLA FLOYD,
LARS TUNBJÖRK & NINA ULMAJA

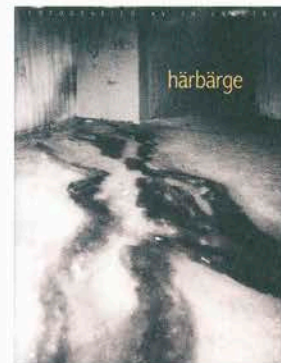
Övriga nominerade böcker 1999

SMÅ MÄNNISKOR
Micke Berg
NEO FÖRLAG AB

SLUSSEN
Lena Granefelt
JOURNAL

MINNE
Nina Korhonen
JOURNAL

SÅ LÄNGE SKOGEN VÄXER.
EN BERÄTTELSE OM TRÄDENS BETYDELSE
Hans Strand
JOURNAL

Bästa fotobok 1998

HÄRBÄRGE
J H Engström
BOKFÖRLAGET DN

JURYNs MOTIVERING: J H Engström förenar på ett övertygande vis en samhällelig inlevelse med ett samtida formspråk. Härbärke utgör ett engagerande bidrag till den dokumentaristiska traditionen i svensk fotografi.

BERNO HJÄLMRUD, STEFANIA MALMSTEN,
LEIF NYLÉN & CARINA RYDBERG

Övriga nominerade böcker 1998

PARKEN
Leif Claesson
GLOBAL IMAGE

SALA BACKE
Lennart Engström
EGET FÖRLAG

AMERIKA
Gerry Johansson
EGET FÖRLAG

SAMEFOTOGRAFEN NILS THOMASSON
Nils Thomasson
JÄMTLANDS LÄNS MUSEUM

Bästa fotobok 1997

AJAX & KINGSTON
Lars Sundh
KOALA PRESS

JURYNS MOTIVERING: *Lars Sundh tar upp ett samtida bildtänkande när det är som roligast, inte minst genom det respektlösa förhållningssättet till klassiska fotografikonventioner. Tillsammans med ett humorfyllt anslag och en elegant formgivning gör det »Ajax och Kingston» till en befriande och ovanlig fotoupplevelse.*

MILOU ALLERHOLM, ANDERS EKLIND,
KRISTIAN PETRI & EVA-MARIE RUNDQVIST

Övriga nominerade böcker 1997

SVERIGE, SVERIGE, FOSTERLAND

Robert Blombäck
LIBER

SKOGENS ÖGA

Mattias Klum
NORSTEDTS

FOTOGRAFIER [PHOTOGRAPHS] 1966-1996

Anders Petersen
JOURNAL

D+D

Jefferik Stocklassa
STOCKLASSA/SASAKI FÖRLAG

Bästa fotobok 1996

INGEN HAR SETT ALLT
Anders Petersen
LEGUS

JURYNS MOTIVERING: *Petersens starka, svärtade bilder uttrycker tillstånd, på samma sätt som tät poesi*

kan göra. De äger både råhet och ömsinhet; nakenhet men samtidigt respekt inför människors (människans) livsgåta. Helt utan spekulering och sentimentalitet, med djup, integritet och konstnärlig särprägel, för de betraktaren bortom gränser. Dessutom lyfter själva boken, med sin rena formgivning, sin uppdelning av text och bilder och sitt »fotografitrogna» triplextryck fram materialets innebörd med den direkthet och det allvar som bilderna förtjänar. Boken är till alla delar ett exempel på känslig, omsorgsfull och genomtänkt samverkan.

INGER EDELFELDT, LOTTA KÜHLHORN,
HÅKAN PIENOWSKI & PO TIDHOLM

Övriga nominerade böcker 1996

DEN BARNLÖSA BYN

Anders Alm
GLESBYGDSVERKET

STOCKHOLM BLUES

Micke Berg
JOURNAL

SÖNDAGSFOTOGRAFEN

Gösta Spång
NORDISKA MUSEET

PÅ INSIDAN AV ALLVARET

Thomas Wägström
LEGUS

»BÄSTA FOTOBOK» har instiftats av Fotoförfattarsektionen inom Svenska Fotografers Förbund för att uppmärksamma och stimulera kvalitativ fotoboksutgivning. Vinnande fotograf erhåller 30 000 kr, förlaget 10 000 kr, övriga fyra nominerade delar på 10 000 kr.

Fotografen får presentera sin bok på Bokmässan, samt under följande år på en vandringsutställning på bibliotek.

REGLER

Tävlingen annonseras ut i Fotografisk tidskrift, på SFF:s hemsida www.sfoto.se och bokhandeln. Fotograf och/eller förlag kan lämna in ansökan. Berättigade att delta är böcker utgivna under tävlingsåret eller ett eller två år innan. Tidigare nominerade böcker får ej delta på nytt.

REGISTER ÖVER ALLA RECENSERADE FOTOBÖCKER

[RECENSATIONSNUMMER INOM PARENTES]

ABSOLUT STORY [6]

BECKHOLMEN [38]

BLOW UP [4]

CHORDS NO. 1-17 [55]

DEN LILLA BOKEN OM BJÖRNEN [12]

DEN ÅTTONDE DAGEN [56]

DESTINATION KASINO [41]

DOM ALLA [24]

EN GÅNG I SVERIGE [39]

ENBRÖSTAD [25]

FEM DECENNIER [1]

FLYGFOTO STOCKHOLM [40]

FOTOGUIDEN [18]

FRISÖR [19]

FULL FART MED FINLANDSFÄRJAN [9]

FÄGELLIV BETYDER ORDEN [49]

HOME [2]

HOS DOKTORN [10]

HUNDDAGISET [11]

I AM YOU/KOSOVO 2002 [26]

I LAPPUGGLANS SKOG [51]

IDEALKARNEVALSBOKEN [20]

ISTID / HOTELLET VID VÄRLDENS ÄNDE [53]

KITSCHIGA VYKORT [7]

KORSIKA OCH SARDINIEN [45]

LATINAMERIKA. EN OBESEGRAD LIVSGLÄDJE [27]

LIVET OCH SÄNT [13]

MANGRANT [28]

MER ÄN TUSEN ORD [8]

MIN MAT [36]

MOT STRÖMMEN [29]

NORDISKA KOMPANIET / DEN KOMMERSIELLA TEATERN [21]

NORRA HAMNEN [42]

NYA PARKER I PARIS [46]

OFF THE ROAD [3]

PAULA & CIRKUSEN [14]

PÅGÅENDE 2002 [22]

RESANDETS MAGI [47]

ROVDJUR [52]

RUM TAR TID [57]

SE HIMLEN GENOM TAKET [30]

SEXTIOTAL [31]

SKÄRGÅRDSVÄDER [54]

STADEN [58]

SYSTRAR [32]

SÅ LEVER GRODAN [15]

SÅ LEVER IGELKOTTEN [16]

T.S [33]

TRE SMÅ NEGERPOJKAR [34]

TUSEN VAK [48]

TÄRNAN [17]

UTFLYKTER I DET GRÖNA [43]

UTSIKT FRÅN EN TROTTOAR [44]

VÅRT SVENSKA MATARV. EN KÄRLEKSFÖRKLARING. [37]

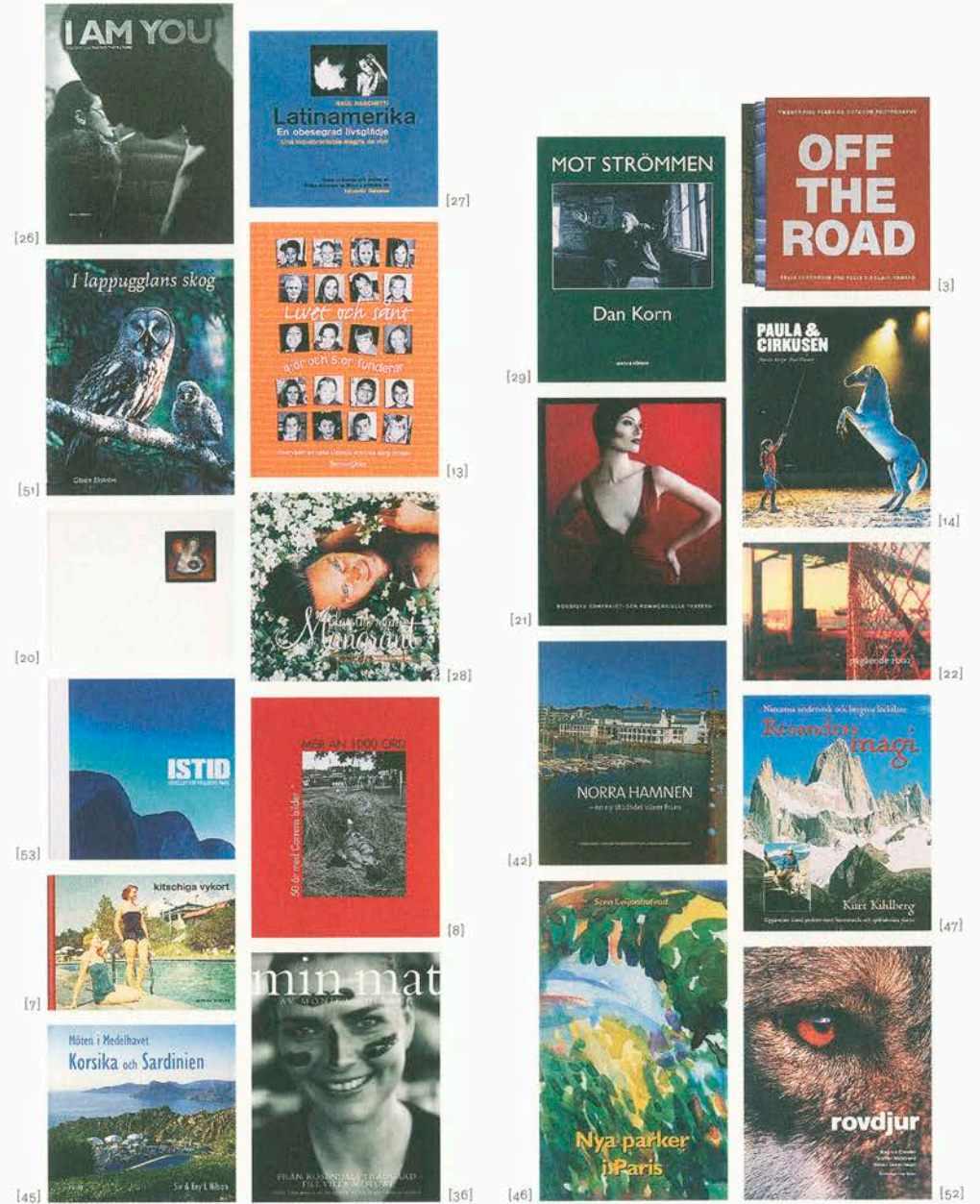
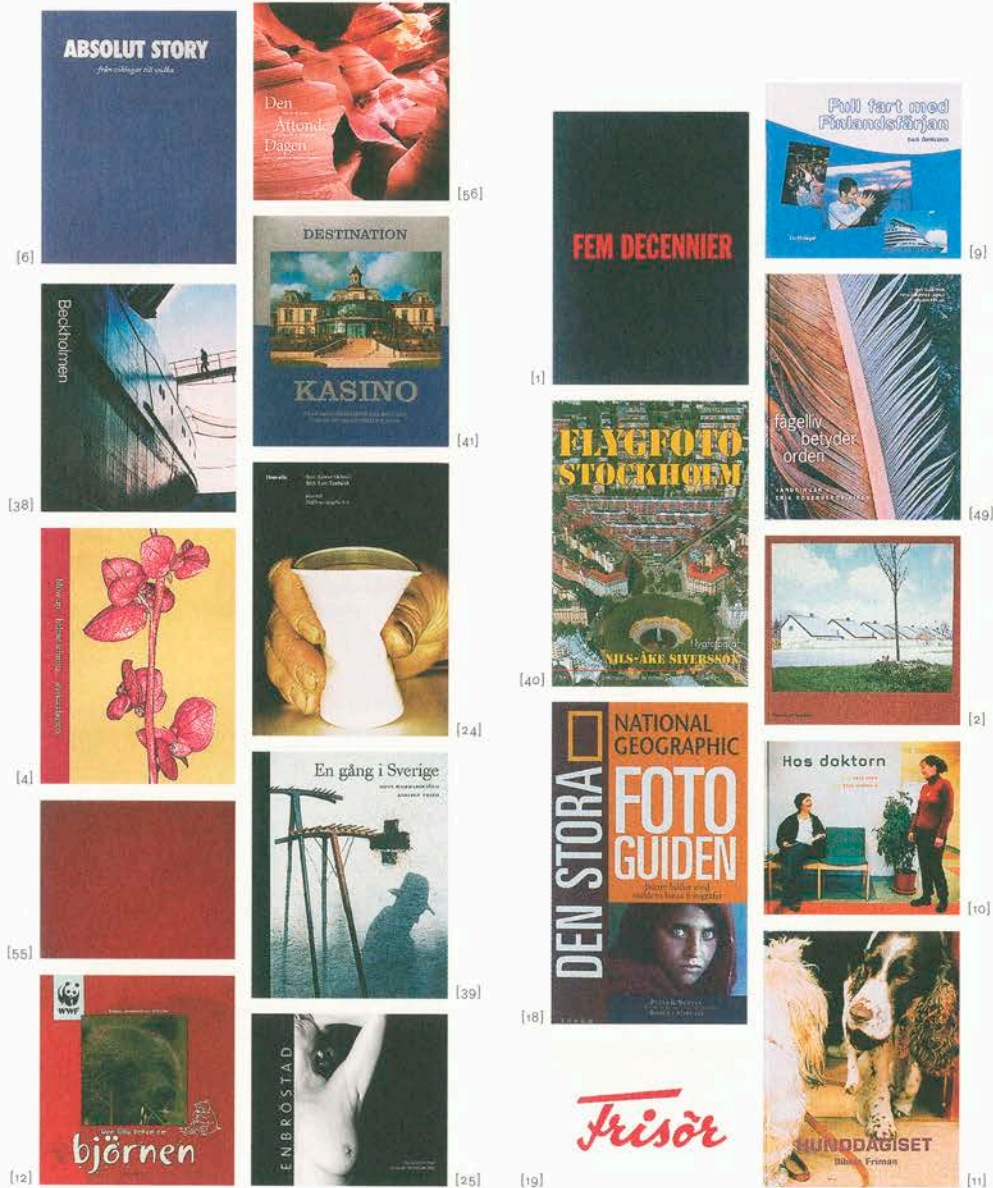
VÄTTERN RUNT [50]

ZETAS TRÄDGÅRD [5]

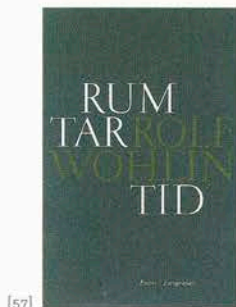
ÅRETS BILD 2003 [35]

ÖGONBLICK 2002 [23]

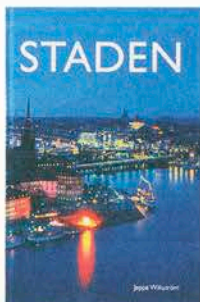
OMSLAGSREGISTER

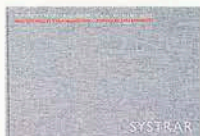

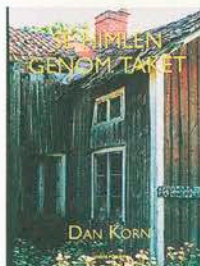
[57]

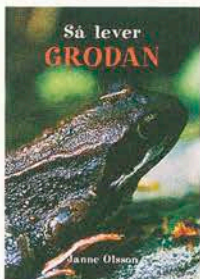
[58]

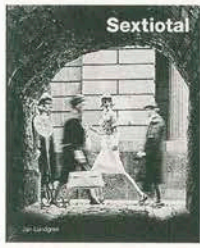
[32]

[30]

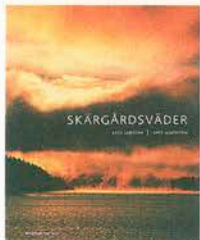
[15]

[31]

[16]

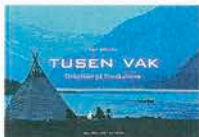

[54]

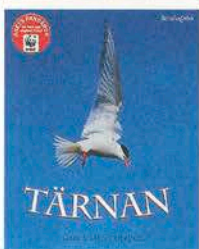

[33]

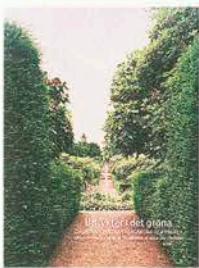
[34]

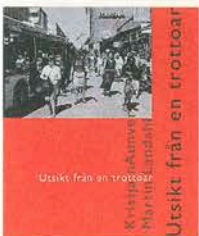
[48]

[17]

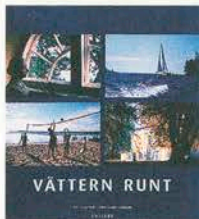
[43]

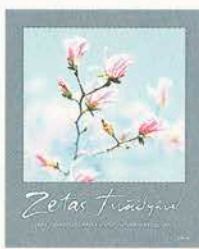
[44]

[37]

[50]

[5]

[35]

[23]

FÖRLAGSKONTAKT

I STORT SETT sköts fotoboksutgivningen av småförlag eller av fotografen själv. Distribution, försäljning och marknadsföring sker också ofta på andra villkor än på branschens inarbetade system och fotoböcker kan lätt bli njuget behandlade vid inköp till bokhandeln och bibliotek.

Det kan vara krångligt att hitta rätt på dessa utgivare, så här är adresser till småförlag och distributörer vars böcker recenserats i denna bilaga.

ACCENT FÖRLAG 044-102155, bronson@nordiskpress.se

AMENDESIGN www.frisorboken.com

ARKITEKTUR FÖRLAG AB 08-702 78 50, www.arkitektur.se

BERGKVISTS REKLAMFOTO, SUNDSVALL www.bergkvistfoto.se

BOKFÖRLAGET ARENA 08-643 24 43, info@arenabok.se

BOKFÖRLAGET MAX STRÖM AB 08-545 043 00, www.maxstrom.se

BOKFÖRLAGET SETTERN 0435-800 50, Info@settern.se

FOCUSKOP, STOCKHOLM hari@home.se

FÖRLAGSHUSET NORDKALOTTEN, ROSVIK kurt.kihlberg@swipnet.se

GULLERS FÖRLAG, LIBRIS MEDIA www.libris.se

HAGMAN & CO ARKITEKTKONTOR AB 08-665 36 50, distr. www.byggforlaget.se

HELSINGBORGS DAGBLADS FÖRLAG 042-489 90 00, www.helsingborgsdagblad.se

HENRIK NYGREN distr. www.konstig.se

HUGO FÖRLAG, STOCKHOLM www.systrar.com

JOURNAL 08-643 00 94, info@journal-media.se

KARNEVALSKOMMITTÉN, LUND www.lundakarnevalen.org

LATINAMERIKA / RAÚL RASCHETTI 040-940876, raschetti@brevet.nu

LL-FÖRLAGET 08-640 70 90, www.lattlast.se

MALMÖ MUSEER 040-34 10 00, www.malmo.se/museer

MANGRANT FÖRLAG 08-673 33 20, www.mangrant.se

MUNKEBÄCKS GYMNASIUM 031-367 17 00, www.munkeback.educ.goteborg.se

OFF THE ROAD / PAINTBOX SVERIGE 08-412 50 85, www.paintbox.se

PRESSFOTOGRAFERNAS KLUBB 08-643 21 40

RIGHTERS 040-38 06 00 www.egmont.com

SCANDINATURE 054-80 89 00, www.scandinature.se

SELLIN & PARTNER 08-545 182 30, www.sellin.se

SVENSK BYGGTJÄNST FÖRLAG www.bygggtjanst.se

THE OLOF PALME INTERNATIONAL CENTER www.johanlundberg.com

TERMOS, UPPSALA kristjan.aunver@telia.com

TRAFIKNOSTALGISKA FÖRLAGET www.trafiknostalgiska.se

TRE BÖCKER 031-831276, www.trebocker.se

WARNE FÖRLAG 031-409190, www.warne.se

ÖSTERGÖTLANDS LÄNSMUSEUM 013-23 03 00, www.linkoping.se/lansmuseum

INTRESSERAD AV FLER böcker? På www.sfoto.se finns bl.a. en sökbar bokguide med böcker som medlemmar i Svenska fotografers förbund gjort. Titta där...

SKRIBENTER

BO BERGSTRÖM

Art director, föreläsare, utbildare, fackboksförfattare

EVA DANDANELLE

Frilansskribent med inriktning på foto, konst, design

CATHARINA GOTBY

Arbetar dokumentärt med fotografi, film och radio

CÄRL HEIDIKEN

Utställningsproducent

RUNE JONSSON

Fotolärare och skribent

TOMAS LAURI

Arkitekturkritiker

MARIE LUNDQUIST

*Författare och poet, skriver regelbundet om fotografi
i Fotografisk tidskrift*

MARIE NILSSON

Fotograf, redaktör

SUSANNE PAGOLD

Kritiker i Dagens nyheter

HENRIETTA PALMER

Arkitekt SAR, verksam i Stockholm

TORKEL RASMUSSEN

Författare

MALENA RYDELL

Frilansjournalist och fotograf, kritiker i Dagens nyheter

PATRICIO SALINAS

Fotograf och skribent, bor i Barcelona

EWA STACKELBERG

Fotograf

PO TIDHOLM

Frilansjournalist, medarbetare i Dagens nyheter

PETER WIKLUND

Projektledare på Journalistgruppen

Redaktör: MARIE NILSSON

Form & logo: TOMAS JÖNSSON / OBSALUT

Repro: TORNDAHL.COM

Tryck: TRYCKINDUSTRI SOLNA, 2003

ISBN 91-8544-822-2

© Svenska Fotografers Förbund
och respektive författare

FOTOGRAFISK TIDSKRIFT

SVENSKA FOTOGRAFRERS FÖRBUND

Upplandsgatan 4, 111 23 Stockholm

tel 08 - 702 03 45, fax 08 - 641 22 10

sff@sfoto.se, redaktion@sfoto.se

www.sfoto.se

I DENNA BOK finns recensioner av det mesta och det bästa från senaste årets skörd av foto- och fotoillustrerade böcker.

Här finns också årets vinnare samt övriga nominerade böcker till Bästa fotobok 2003.

f

FOTOGRAFISK TIDSKRIFT

SVENSKA FOTOGRAFERS FÖRBUND

ISBN 91-8544-822-2

PRIS 40,-